

Explaining the Role of the Participatory Governance Model in Realizing the Principles of an Inclusive City (Case Study: Zanzan City)

Hossein Tahmasbi Moghadam¹, Zahra Rasoulzadeh², Ali Moradi³

1. Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities, University of Zanzan, Zanzan, Iran. Email: tahmasebiHossein@znu.ac.ir
2. Corresponding author, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities, University of Zanzan, Zanzan, Iran. Email: zahrarasoulzadeh@znu.ac.ir
3. Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Humanities, University of Zanzan, Zanzan, Iran. Email: alimoradi415@gmail.com

ARTICLE INFO

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 04 October 2025;

Received in revised form: 28 November 2025;

Accepted: 10 December 2025

Available online: 10 June 2026

Keywords:

urban planning
participatory governance
inclusive city
Zanzan.

ABSTRACT

Objective: In recent decades, rapid urbanization, unequal distribution of resources, and limited participation of diverse social groups have posed significant challenges to achieving spatial justice and equal quality of life in many cities. In this context, the realization of an inclusive city, as one of the key objectives of sustainable development, requires a reconsideration of urban governance approaches and the enhancement of meaningful citizen participation in decision-making processes. Participatory governance, with its emphasis on transparency, accountability, equity, and empowerment, can play a significant role in reducing inequalities and enhancing urban resilience. Therefore, the present study aims to explain the role of the participatory governance model in realizing the principles of an inclusive city in Zanzan and to identify the key components influencing this process.

Method: This study employed a mixed-methods approach. In the qualitative phase, components related to participatory governance and inclusive cities were identified through a comprehensive literature review and a survey of 35 experts using the Fuzzy Delphi method. In the quantitative phase, the relationships among variables were analyzed using Structural Equation Modeling (SEM) in SmartPLS software.

Results: The findings revealed that, out of 87 proposed components, 42 components with fuzzy values greater than 0.7 were confirmed. Among the participatory governance components, transparency and accountability, participation of vulnerable groups, formulation of participation-oriented regulations, and equitable distribution of services had the greatest influence on the realization of inclusive city principles. The results further indicated that implementing a participatory governance model can facilitate the achievement of spatial justice, strengthen urban resilience, and promote social inclusion in Zanzan.

Conclusion: Revising urban governance structures through a participatory approach is an essential prerequisite for realizing the principles of an inclusive city and achieving sustainable urban development.

1. Introduction

Have posed significant challenges in achieving spatial justice, equal access to resources and services, and inclusive urban development. Despite the growing emphasis on the concept of the "inclusive city" in global urban development

agendas such as the United Nations Sustainable Development Goals many cities continue to struggle with deep-rooted structural inequalities, especially affecting vulnerable groups such as persons with disabilities, the elderly, women, children, immigrants, and ethnic minorities. These

Cite this article: Tahmasebi Moghadam, H., Rasoulzadeh, Z., & Moradi, A. (2026). Explaining the Role of the Participatory Governance Model in Realizing the Principles of an Inclusive City (Case Study: Zanzan City). *Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*, 7(25), 149-174. <https://doi.org/10.22034/gsma.2025.2073615.1128>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights.

Publisher: Lorestan University.

DOI: <https://doi.org/10.22034/gsma.2025.2073615.1128>

groups often remain excluded from urban decision-making processes due to the lack of effective mechanisms for participation.

In this context, the paradigm of participatory governance has emerged as a transformative framework for urban management, emphasizing citizen involvement, transparency, accountability, and social equity. Unlike traditional top-down models of urban governance that often rely on centralized decision-making within governmental institutions, participatory governance encourages collaborative interaction among public authorities, civil society, and the private sector. This model fosters the creation of urban spaces aligned with the diverse needs of residents and reinforces public trust and a sense of ownership.

In Iranian cities such as Zanjan, characterized by rapid population growth, physical expansion, and uneven spatial development, the absence of inclusive governance mechanisms has exacerbated urban disparities. Therefore, identifying the role and impact of participatory governance in realizing inclusive urban principles is a critical research priority. This study aims to address the following questions: What role does participatory governance play in realizing inclusive cities? And which components of participatory governance have the most significant influence on urban inclusivity?

2. Methodology

This study employed a mixed-methods approach, combining qualitative and quantitative techniques. In the qualitative phase, a comprehensive literature review was conducted to extract key components of participatory governance and inclusive urban development. Subsequently, these components were refined and evaluated using the fuzzy Delphi method, with input from 35 experts in urban studies, selected through purposive sampling based on their academic experience and expertise.

In the quantitative phase, structural equation modeling (SEM) using Smart PLS software was applied to analyze the causal relationships between components. The questionnaire was validated through both face validity and construct validity using confirmatory factor analysis. The reliability of the tool was confirmed by Cronbach's alpha coefficients above 0.7 for all main constructs. For convergent validity, Composite Reliability (CR) and Average Variance Extracted (AVE) were calculated, where AVE values greater than 0.5 indicated acceptable convergent validity. The research focused on five main components of participatory governance—transparency and accountability, participation and dialogue, rule of law, justice, and efficiency and effectiveness—and

three main components of inclusive cities—social, economic, and spatial inclusion.

3. Results

The fuzzy Delphi analysis revealed that out of 87 initially identified components, 42 components achieved fuzzy scores above 0.7 and were thus confirmed by the panel of experts as key variables in achieving inclusive urban development in Zanjan. These included:

Transparency and Accountability: components such as public access to decision-making processes, existence of transparent procedures, and mechanisms for feedback and evaluation were highly rated.

Participation and Dialogue: meaningful participation of vulnerable groups, structured platforms for participation, and the use of digital participatory tools were among the most influential subcomponents.

Rule of Law: legal mandates for public participation and institutionalization of citizen involvement in neighborhood councils showed strong influence.

Justice: equitable access to decision-making, support for grassroots initiatives, and empowerment of marginalized voices were identified as critical.

Efficiency and Effectiveness: ongoing citizen engagement, prioritization of real citizen needs, and cooperation among municipal authorities, civil society, and the private sector were highlighted.

4. Discussion

The findings of this research confirm that participatory governance is not merely a procedural or symbolic approach, but a substantive framework capable of addressing urban inequalities and fostering inclusive development. In the case of Zanjan, the establishment of participatory platforms, legal frameworks that support inclusive decision-making, and transparent urban governance practices can significantly contribute to the realization of inclusive city principles.

This study highlights the necessity of shifting from centralized, top-down planning toward inclusive governance structures that recognize the diverse voices and needs of all urban residents. The integration of participatory governance into urban policy and planning enhances public trust, promotes social cohesion, and ultimately leads to more equitable, sustainable, and resilient cities.

Therefore, participatory governance should be viewed as an instrumental mechanism to achieve inclusive urban development, where inclusive cities serve as the ultimate goal and participatory governance provides the strategic pathway.

5. Conclusion

Structural equation modeling confirmed the significance of these components in influencing inclusive city principles. The analysis indicated that participatory governance improves social inclusion by amplifying citizen voice and enhancing access to urban resources; enhances spatial inclusion by supporting fair distribution of services and facilities; and contributes to economic inclusion by strengthening institutional support and reducing barriers to participation.

Moreover, the results underscore the importance of system-level thinking in urban governance, where

social capital, local empowerment, and institutional trust serve as mediators for achieving urban resilience and inclusive development. The positive path coefficients in the SEM model further demonstrated that as levels of transparency, participation, and justice increase, the likelihood of achieving inclusive urban outcomes also rises.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تبیین نقش الگوی حکمرانی مشارکتی در تحقق اصول شهر فراگیر (مطالعه موردی: شهر زنجان)

حسین طهماسبی مقدم^۱، زهرا رسولزاده^۲، علی مرادی^۳

۱. گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: tahmasebiHossein@znu.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: zahrarasoulzadeh@znu.ac.ir

۳. گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران. رایانامه: alimoradi415@gmail.com

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله

دریافت مقاله:

۱۴۰۴/۰۷/۱۲

تاریخ تجدیدنظر:

۱۴۰۴/۰۹/۰۷

پذیرش نهایی:

۱۴۰۴/۰۹/۱۹

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۰۳/۲۰

واژگان کلیدی:

برنامه‌ریزی شهری، حکمرانی مشارکتی، شهر فراگیر، زنجان.

چکیده

هدف: در دهه‌های اخیر، روند شتابان شهرنشینی، نابرابری در توزیع منابع و محدودیت مشارکت گروه‌های اجتماعی گوناگون، دستیابی به عدالت فضایی و کیفیت زندگی برابر را در بسیاری از شهرها با چالش مواجه ساخته است. در این میان، تحقق شهر فراگیر به عنوان یکی از اهداف کلیدی توسعه پایدار، مستلزم بازنگری در شیوه‌های حکمرانی شهری و ارتقای مشارکت واقعی شهروندان در فرایندهای تصمیم‌گیری است. الگوی حکمرانی مشارکتی می‌تواند با تأکید بر شفافیت، پاسخ‌گویی، عدالت و توانمندسازی، نقش مؤثری در کاهش نابرابری‌ها و افزایش تاب‌آوری شهری ایفا کند. هدف پژوهش حاضر، تبیین نقش الگوی حکمرانی مشارکتی در تحقق اصول شهر فراگیر در شهر زنجان و شناسایی مؤلفه‌های کلیدی مؤثر در این فرآیند است.

روش: این مطالعه با رویکرد ترکیبی انجام شد. در بخش کیفی، مؤلفه‌های مرتبط با حکمرانی مشارکتی و شهر فراگیر با مرور ادبیات و نظرسنجی از ۳۵ نفر از خبرگان با استفاده از روش دلفی فازی شناسایی شد. در بخش کمی، روابط بین متغیرها با بهره‌گیری از مدل معادلات ساختاری در نرم‌افزار Smart PLS تحلیل گردید.

نتایج: نتایج نشان داد که از مجموع ۸۷ مؤلفه پیشنهادی، ۴۲ مؤلفه با ارزش فازی بالاتر از ۰/۷ تأیید شدند. از میان مؤلفه‌های حکمرانی مشارکتی، شفافیت و پاسخ‌گویی، مشارکت اقشار آسیب‌پذیر، تدوین قوانین مشارکت‌محور و توزیع عادلانه خدمات بیشترین اثرگذاری را بر تحقق اصول شهر فراگیر داشتند. نتایج پژوهش نشان داد که پیاده‌سازی الگوی حکمرانی مشارکتی می‌تواند زمینه‌ساز تحقق عدالت فضایی، تقویت تاب‌آوری شهری و ارتقای فراگیری اجتماعی در شهر زنجان باشد.

نتیجه‌گیری: بازنگری در ساختار حکمرانی شهری با رویکرد مشارکتی ضرورتی اساسی محسوب می‌شود.

۱. مقدمه

خدمات و منابع و ارتقاء کیفیت زندگی برای تمامی ساکنان شهرها به وجود آورده است (UN-Habitat, 2016). با وجود آنکه رویکرد شهر فراگیر به عنوان یک آرمان کلیدی در ادبیات

در عصر حاضر، شهرنشینی فزاینده و تحولات پیچیده شهری، چالش‌های بسیاری را در زمینه عدالت فضایی، دسترسی برابر به

استناد: طهماسبی مقدم، حسین؛ رسولزاده، زهرا؛ مرادی، علی (۱۴۰۵). تبیین نقش الگوی حکمرانی مشارکتی در تحقق اصول شهر فراگیر (مطالعه موردی: شهر زنجان). *مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی*، ۷ (۲۵)، ۱۴۹-۱۷۴. <https://doi.org/10.22034/gsma.2025.2073615.1128>

DOI: <https://doi.org/10.22034/gsma.2025.2073615.1128>

واژه «حکمرانی مشارکتی» برای نخستین بار در دهه ۱۹۹۰ در ادبیات توسعه ظاهر شد تا نشان دهد حکومت‌های محلی و ملی دیگر نمی‌توانند به تنهایی مسائل پیچیده و چندبعدی شهری را حل کنند. حکمرانی مشارکتی یک رویکرد از نظریه حکمرانی است که بر مفهوم مشارکت بنا شده است؛ این مشارکت دو شیوه رایج را شامل می‌شود شیوه نخست بر مشارکت مردمی، از روش‌های مختلف تأکید می‌کند و به دنبال تعمیق مشارکت شهروندان در فرایندهای حکمرانی است (Fischer, 2012). در شیوه دوم بر مشارکت نهادهای حاکمیتی در اتخاذ تصمیمات مشترک تأکید دارد. جاری ساختن این رویکرد در نظام‌های حکمرانی در جهان امروز امری گریزناپذیر است زیرا خصلت اجتماعی ساختار جامعه امروزی به گونه‌ای است که بدون مشارکت و همراهی مردم در حکمرانی و یا هم‌افزایی نهادهای مختلف در یک نظام حاکمیتی با یکدیگر نمیتوان به اجرای موفق طرحی امیدوار بود (Prigozhin, 1991). برنامه عمران سازمان ملل (UNDP, 1997). حکمرانی مشارکتی به معنای درگیر کردن فعالانه شهروندان و ذی‌نفعان در فرایندهای تصمیم‌گیری به منظور تقویت همکاری و فراگیری است. این رویکرد به دنبال مکملی برای فرایندهای تمرکز و شخصی‌سازی قدرت سیاسی است که در سطوح محلی منجر به کاهش فضاهای دموکراتیک و تسلط بازیگران منتخب می‌شود (Murray et al, 2010). حکمرانی مشارکتی را «مدیریت امور عمومی بر پایه حاکمیت قانون، دستگاه قضایی کارآمد و مشارکت گسترده مردم» تعریف می‌کند؛ مشارکتی بودن این رویکرد، بر سه رکن «شفافیت، پاسخگویی و عدالت» استوار است. در چارچوب شهرسازی، مشارکت صرفاً حضور فیزیکی یا نظرسنجی نیست، بلکه فرآیندی مستمر است که در آن شهروندان در تعیین اولویت‌ها، تصمیم‌گیری، تخصیص منابع و ارزیابی نتایج نقش فعال دارند (Fischer, 2012)

از دیدگاه نظری، حکمرانی مشارکتی ریشه در دو جریان فکری عمده دارد: نئوحکمرانی^۱ و دموکراسی مشارکتی^۲ این رویکردها بر جایگزینی دولت متمرکز با شبکه‌ای از نهاد‌های دولتی، خصوصی و مدنی تأکید دارند که در تعامل و گفت‌وگویی مستمر

توسعه شهری و سیاست‌گذاری‌های بین‌المللی (مانند اهداف توسعه پایدار سازمان ملل متحد) مطرح شده است، بسیاری از کلان‌شهرها و جوامع محلی همچنان با نابرابری‌های ساختاری و عملکردی مواجه هستند (Sorensen, 2016). این نابرابری‌ها به ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر و حاشیه‌نشین نظیر افراد دارای معلولیت، سالمندان، زنان، کودکان، مهاجران و اقلیت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد که اغلب به دلیل فقدان سازوکارهای مؤثر برای مشارکت واقعی، صدایشان در فرآیندهای تصمیم‌گیری شهری شنیده نمی‌شود و نیازها و اولویت‌هایشان در برنامه‌ریزی‌ها و طرح‌های توسعه شهری نادیده گرفته می‌شود (Arnstein, 1969; The World Bank, 2018). چرا که الگوهای غالب حکمرانی شهری، غالباً بر رویکردهای از بالا به پایین و متمرکز بر نهادهای دولتی تکیه دارند (Raco & Freire, 2019) و این رویکرد، نه تنها مشارکت معنادار شهروندان و سایر ذینفعان (از جمله بخش خصوصی و سازمان‌های جامعه مدنی) را محدود می‌سازد، بلکه منجر به تولید فضاهای شهری نامتناسب با نیازهای متنوع جامعه، کاهش حس تعلق و مسئولیت‌پذیری شهروندان نسبت به محیط شهری خود و افزایش بی‌اعتمادی میان مردم و نهادهای حاکمیتی می‌شود (Arnstein, 1969). پیامد این وضعیت، نه تنها تداوم و تشدید نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی در شهرها است، بلکه کاهش تاب‌آوری شهری در مواجهه با چالش‌های آتی (مانند تغییرات اقلیمی، بحران‌های اقتصادی و اجتماعی) را نیز در پی دارد (UN-Habitat, 2016) در نتیجه، اهداف فراگیری شهری که بر دسترسی عادلانه و فرصت‌های برابر برای همه تأکید دارد، به طور کامل محقق نمی‌شوند زیرا شهر فراگیر، شهری است که برای همه ساکنان خود، فارغ از سن، جنسیت، نژاد، قومیت، توانایی جسمی، و وضعیت اقتصادی، یا هر ویژگی دیگری، امکان دسترسی برابر به فرصت‌ها، خدمات و فضاهای شهری را فراهم می‌آورد (Lemaire & Kerr, 2017; Elias, 2020). این شهر بر مبنای اصول عدالت اجتماعی، برابری و احترام به تنوع بنا شده و هدف آن کاهش نابرابری‌ها و حذف موانع مشارکت برای گروه‌های شهری است (Fitzgibbons, 2019; Abdelfattah, 2025; Meerow et al, 2019).

^۱New Governance^۲Participatory Democracy^۱Urban Inclusive^۲Participatory Governance

۲۰۱۶) مفهوم «شهر فراگیر» تحت تأثیر دیدگاه اجلاس جهانی توسعه اجتماعی سازمان ملل متحد درباره عدالت اجتماعی شکل گرفته است. سازمان ملل متحد (۱۹۹۵) تأکید کرده است که دستیابی به عدالت اجتماعی، پیش شرط دستیابی به توسعه پایدار است. به شماره می آید (United Nation, 1995s). فقدان عدالت اجتماعی نشانه‌ای از بی‌عدالتی است؛ امری که گیلمن (۲۰۰۰) آن را تبعیض می‌نامد (Gibelman, 2000) و پیامدهای زیانباری برای تحقق توسعه پایدار دارد (Narain, 2015). مفهوم شهر فراگیر و اجزای سازنده آن همواره درگیر بحث‌های فزاینده‌ای بوده که بستگی به محل کاربرد این مفهوم دارد. همین امر سبب شده است که این مفهوم حالتی «مبهم» و فاقد مرزهای روشن به خود بگیرد (Wang & Cui, 2021; United Nations 2017). برای مثال، بانک توسعه آسیایی (۲۰۱۷) شهر فراگیر را شهری تعریف می‌کند که دسترسی منصفانه و مقرون‌به‌صرفه به خدمات شهری و همچنین فرصت‌هایی برای رشد را برای شهروندان فراهم می‌آورد (Lindfield & Singru, 2017). سازمان ملل متحد (۲۰۱۷) نیز «شهر فراگیر» را شهری می‌داند که امکان دسترسی به معیشت معنادار و پایدار، مسکن مقرون‌به‌صرفه، خدمات پایه‌ای مانند برق و آب را فراهم کرده و در عین حال، توسعه کالبدی شهر را با در نظر گرفتن دسترسی عمومی به فضاهای شهری طراحی می‌کند.

در نظر داشتن این نکته حائز اهمیت است که مفهوم «شهرهای فراگیر» ساختاری چندبُعدی دارد و دارای سه بُعد اصلی (اقتصادی، اجتماعی و فضایی) است که بنیان آن را تشکیل می‌دهند. بُعد اقتصادی شهرهای فراگیر شامل دسترسی همگانی به فرصت‌های شغلی، ظرفیت درآمدزایی و فرصت‌های ارتقاء اقتصادی است. وضعیت اقتصاد محلی یکی از عوامل بنیادین در این زمینه به شمار می‌آید؛ همچنین مهارت‌ها و آموزش، دسترسی به حمل‌ونقل عمومی برای رسیدن به مراکز اشتغال و امکان دریافت اعتبار مالی بدون نیاز به وثیقه نیز از عناصر مهم آن هستند. جابجایی و مهاجرت، از جنبه‌های اساسی شمول اقتصادی محسوب می‌شوند، زیرا به افراد این امکان را می‌دهند که برای دستیابی به فرصت‌های اقتصادی بهتر سفر کنند (Serageldin, 2016). شمول اقتصادی شامل دو زیربُعد است: امور مالی و جامعه و بازآفرینی و جداسازی

با یکدیگر، تصمیم‌گیری‌ها را انجام می‌دهند (Rhodes, 1997) در این چارچوب، مشارکت نه فقط به عنوان ابزار مشروعیت‌بخشی، بلکه به عنوان شیوه‌ای برای بهبود کیفیت سیاست‌گذاری، کاهش تعارضات اجتماعی و افزایش رضایت عمومی تلقی می‌شود (Fung, 2006) و همچنین، نظریه عدالت فضایی که توسط اندیشمندی چون سوجا (۲۰۱۰) مطرح شده، نقش مهمی در پشتیبانی از حکمرانی مشارکتی ایفا می‌کند. از این منظر، مشارکت برابر اقشار مختلف جامعه در فرآیند تصمیم‌سازی، نه تنها یک حق مدنی، بلکه ابزاری برای تضمین دسترسی منصفانه به منابع، خدمات و فرصت‌های شهری است (Lund, 2018; Pontrandolfi & Scorza, 2016)

تجارب موفق جهانی، نظیر بودجه‌ریزی مشارکتی در شهر پورتو آلگره برزیل یا شوراهای محله‌ای در کشورهای اروپایی، نشان داده‌اند که مشارکت ساختاریافته و نهادینه‌شده شهروندان، می‌تواند اثربخشی تصمیمات شهری، اعتماد اجتماعی و بهره‌وری نهادی را افزایش دهد (Cabannes, 2004) در مطالعاتی که در ایران انجام شده نیز، پژوهشگران بر ضرورت فراهم‌سازی بسترهای نهادی، قانونی و فرهنگی برای مشارکت پایدار شهروندان تأکید کرده‌اند (Abtahi & Shiani, 2020, Bouchani, M. & Samadi Foroushani, 2025). در این میان، عناصر کلیدی حکمرانی مشارکتی شامل شفافیت، پاسخ‌گویی، برابری، ظرفیت‌سازی نهادی و فناوری‌های نوین ارتباطی هستند. استفاده از فناوری اطلاعات و پلتفرم‌های دیجیتال می‌تواند مشارکت را تسهیل کرده و دامنه آن را به گروه‌هایی که پیش‌تر حذف شده بودند، گسترش دهد (UN-Habitat, 2016).

بر اساس دیدگاه نظریه سیستمی، شهر یک «سیستم اجتماعی-کالبدی» است که با محیط در تعامل است. حکمرانی مشارکتی با تقویت «سرمایه اجتماعی» (اعتماد، شبکه‌ها، هنجارهای مشترک) باعث افزایش «یادگیری جمعی» و «توانمندی محلی» می‌شود؛ این دو متغیر واسطه‌ای، به نوبه خود تاب‌آوری و عدالت فضایی را ارتقا می‌دهند که برآیند این فرایند منجر به شهر فراگیر می‌شود و شهر فراگیر، شهری است که هیچ فرد یا گروهی به دلیل جنسیت، سن، توانایی، قومیت یا وضعیت اقتصادی از دسترسی برابر به فرصت‌ها، منابع و خدمات محروم نمی‌شود (UN-Habitat, 2016).

شهروندان بسیار حیاتی است، چراکه دسترسی به منابع را تسهیل کرده و موجب شکل‌گیری شهرهایی سازگار و تاب‌آور در برابر چالش‌های آینده می‌شود. بنابراین در این پژوهش، حکمرانی مشارکتی به مثابه «ابزار» و شهر فراگیر به مثابه «هدف» عمل می‌کنند؛ یعنی هرچه سطح مشارکت، شفافیت و پاسخگویی بالاتر باشد، احتمال تحقق اصول شهر فراگیر نیز بیشتر خواهد بود.

با توجه به پیشینه و مبانی نظری که اگرچه پژوهش‌هایی مانند (Dollari, 2018)، (Devas, 2001) به نقش مشارکت در کاهش نابرابری و افزایش تاب‌آوری اشاره کرده‌اند، اما مطالعه جامعی که به‌طور خاص «الگوی حکمرانی مشارکتی» را در قالب متغیر مستقل و «اصول شهر فراگیر» را در قالب متغیر وابسته بررسی کرده باشد، همچنان به درندرت انجام شده است؛ به‌ویژه در بستر شهرهای بزرگ ایران که با چالش‌های هم‌زمان «رشد سریع جمعیت»، «بافت فرسوده» و «تنش‌های اجتماعی» روبه‌رو هستند. این خلأ، ضرورت تحقیق حاضر را توجیه می‌کند.

در این چارچوب شهر زنجان به عنوان مرکز استان زنجان، با رشد فزاینده جمعیت شهری، گسترش فیزیکی نامتوازن و تحولات ساختاری گسترده‌ای مواجه بوده است. این روند، چالش‌های متعددی در زمینه عدالت فضایی، دسترسی برابر به خدمات و منابع و تضمین کیفیت زندگی برای همه گروه‌های اجتماعی ایجاد می‌کند. اگرچه در سطح سیاست‌گذاری ملی و بین‌المللی، تحقق «شهر فراگیر» به عنوان یکی از اهداف بنیادین توسعه پایدار مطرح شده، اما مطالعات نشان می‌دهد که در شهر زنجان نیز همچنان نابرابری‌های ساختاری و عملکردی عمیقی وجود دارد (Ghodsi et al, 2021, Ahdenjad Reveshty et al, 2021).

یکی از عوامل اصلی تداوم این نابرابری‌ها را می‌توان در الگوهای رایج حکمرانی و مدیریت شهری جستجو کرد که عمدتاً مبتنی بر تصمیم‌گیری‌های متمرکز، از بالا به پایین و کم‌توجه به سازوکارهای مشارکت واقعی ذی‌نفعان محلی هستند (Raco & Freire, 2019)؛ بنابراین، تبیین دقیق و عمیق نقش و چگونگی تأثیرگذاری الگوی حکمرانی مشارکتی در تحقق اصول شهر فراگیر در متن شهر زنجان احساس می‌شود. چراکه حکمرانی مشارکتی، با تأکید بر شفافیت، پاسخگویی، توانمندسازی

اقتصادی-اجتماعی. این بُعد به‌عنوان ابزاری برای کاهش نابرابری‌های مادی و ارتقای فرصت‌های شغلی شناخته می‌شود (Liang et al, 2022; lee, 2019).

تمرکز شمول اجتماعی بر فراهم ساختن فرصت‌های برابر توسعه برای همگان است. (Albuquerque, 2018) شمول اجتماعی دو بُعد مهم را دربر می‌گیرد: مشارکت عمومی و شهروندی و مهاجرت پایدار! علاوه بر این، تمامی افراد و نهاد‌های اجتماعی باید به منابع اجتماعی برابر (مانند شغل، آموزش، بیمه و اطلاعات) دسترسی داشته باشند و در دوره‌های آسیب‌پذیری، حمایت از حقوق آنان به صورت کافی و تضمین شده تأمین شود (Liang et al, 2022). فضای زمین شهری و کاربری‌های آن زیربنای تمام مسائل فضایی است و نقشی بنیادین در ارتقای فراگیری ایفا می‌کند (Serageldin, 2016). هنگامی که افراد به صورت فضایی در جامعه توزیع شوند، به‌طور برابر به فضاهای عمومی، مسکن، حمل‌ونقل و زیرساخت‌های شهری دسترسی خواهند داشت (Muzzini & Brezzi, 2018). شمول فضایی مسائلی همچون عدالت فضایی، سکونتگاه‌های غیررسمی، مسکن مقرون‌به‌صرفه، فضاهای عمومی، کاربری زمین، حمل‌ونقل و سایر زیرساخت‌های اساسی را در بر می‌گیرد (Liang et al, 2022; Muzzini & Brezzi, 2018). با استناد به دیدگاه لوفر که شهرها را به مثابه آثار هنری حاصل از تلاش‌های روزمره ساکنان خود می‌داند (Lefebvre, 2003) و با بهره‌گیری از پژوهش اخیر کامرین (۲۰۲۴)، نمی‌توان از نقش «تولید فضا به صورت غیررسمی» در خلق شهرهای زیست‌پذیرتر غافل شد. تولید غیررسمی فضا با جلب مشارکت‌های مردمی و اقدامات محلی محور، اجتماعات را توانمند می‌سازد تا فضاهای عمومی را متناسب با نیازها و آرمان‌های ساکنان محلی شکل دهند. این امر به انسجام اجتماعی، مشارکت جمعی، تقویت خلاقیت و ایجاد شهرهایی فراگیر و پویا منجر می‌شود (Camerin, 2024).

با این حال، برای ارتقای یک شهر سالم و شکوفا، اصل فراگیری باید به‌طور برجسته در برنامه ریزی شهری لحاظ شود شهر فراگیر، تضمین می‌کند که شهرها در دسترس، عادلانه و پاسخ‌گو به نیازهای متنوع شهروندان باشند. این امر برای ارتقای رفاه

^۱ - حرکت افراد از کشوری به کشور دیگر به گونه‌ای که به حقوق انسانی، فرهنگی و اقتصادی آن‌ها صدمه‌ای وارد نشود و بتوانند به صورت پایدار در جامعه جدید زندگی کنند.

تحلیل سیاست‌ها و برنامه‌هایی پرداخت که مشارکت شهروندان به حاشیه‌رانده شده را تسهیل می‌کنند. یافته‌ها نشان دادند که راهبردهای محلی نظیر ایجاد فرصت‌های هم‌کنشی، گفت‌وگوهای محلی و ظرفیت‌سازی میان بخش‌ها می‌توانند مؤلفه‌های اصلی تحقق شهرهای انسان‌محور و فراگیر باشند.

مرور این منابع متعدد نشان می‌دهد که تحقق شهر فراگیر نه تنها به بسترسازی کالبدی و زیرساختی، بلکه به نهادینه‌سازی عدالت اجتماعی، طراحی سیاست‌های شهری پاسخگو و مشارکت فعال ذی‌نفعان نیاز دارد. آنچه در همه این پژوهش‌ها برجسته است، تأکید بر هم‌افزایی سیاستی، نهادی و برنامه‌ریزی در راستای تحقق فراگیری واقعی در فضاهای شهری است.

۲. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، در زمره مطالعات کاربردی قرار می‌گیرد و از نظر ماهیت و روش، دارای رویکردی ترکیبی (کیفی-کمی) است. در بخش کیفی، ابتدا مؤلفه‌های تأثیرگذار حکمرانی مشارکتی بر تحقق اصول شهر فراگیر در شهر زنجان از طریق بررسی مبانی نظری و ادبیات پژوهش شناسایی شد. سپس این مؤلفه‌ها با استفاده از روش دلفی فازی و با مشارکت ۳۵ نفر از متخصصان حوزه مطالعات شهری تحلیل گردید. اعضای پانل خبرگان با روش نمونه‌گیری هدفمند و در دسترس انتخاب شدند. معیارهای انتخاب خبرگان شامل تجربه علمی و پژوهشی مرتبط، سابقه فعالیت در حوزه برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، و تمایل و توانایی مشارکت در فرایند دلفی بوده است. در مجموع، ۳۵ پرسشنامه/فرم دلفی توزیع شد و همان ۳۵ مورد به‌طور کامل دریافت و وارد تحلیل نهایی گردید.

در گام بعد، مؤلفه‌های شناسایی شده از طریق تحلیل فازی دلفی نهایی شدند. در بخش کمی، با استفاده از مدل معادلات ساختاری و روش تحلیل مسیر در محیط نرم‌افزار Smart PLS، نوع مؤلفه‌ها از نظر میزان اثرگذاری و اثرپذیری نسبت به یکدیگر مشخص گردید. برای ارزیابی روایی و پایایی ابزار گردآوری داده‌ها (پرسشنامه)، از دو روش اعتبار صوری و اعتبار سازه (تحلیل عاملی) استفاده شده است. همچنین جهت سنجش پایایی، آزمون آلفای کرونباخ به کار گرفته شد که نتایج آن نشان‌دهنده برخورداری پرسشنامه از پایایی مطلوب بود؛ به گونه‌ای که مقدار آلفای کرونباخ برای هر دو ساختار اصلی پژوهش، بیش از ۰/۷

شهروندان و ایجاد بسترهای لازم برای گفت‌وگو و تصمیم‌گیری جمعی، توانایی آن را دارد که موانع موجود در مسیر تحقق فراگیری شهری را برطرف سازد. این پژوهش در پی آن است که با بررسی ابعاد مختلف الگوی حکمرانی مشارکتی، نشان دهد چگونه پیاده‌سازی این الگو می‌تواند به ایجاد شهرهایی عادلانه‌تر، دسترسی‌پذیرتر و پایدارتر برای تمامی اقشار جامعه کمک کند بنابراین این پژوهش بر آن است که به سوالات زیر پاسخ دهد که حکمرانی مشارکتی چه نقشی در فرآیند تحقق شهر فراگیر ایفا می‌کند؟ چه مؤلفه‌هایی از حکمرانی مشارکتی بیشترین تأثیر را بر فراگیری شهری دارند؟

مطالعات بسیار اندکی در ارتباط با تبیین نقش الگوی حکمرانی مشارکتی در تحقق اصول شهر فراگیر پرداخته شده است که در اینجا به مطالعاتی که با موضوع این پژوهش بسیار نزدیک است پرداخته شد. مطالعه‌ی Lotfi et al (2024) در شهر ساری، با استفاده از رویکرد آینده‌پژوهی و تحلیل ساختاری MICMAC، نشان داد که عوامل کلیدی مانند مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، تأمین مالی مبتنی بر زمین، دسترسی به منابع مالی، مسکن و زمین قابل استطاعت و بازآفرینی فضاهای عمومی از مهم‌ترین متغیرهای مؤثر در تحقق شهر فراگیر هستند. آن‌ها نتیجه گرفتند که به‌رغم وجود شاخص‌های تأثیرگذار، نظام فعلی شهر ساری فاقد پایداری و انسجام لازم برای تحقق واقعی فراگیری شهری است. همچنین، در مطالعه‌ای موردی در کلانشهر تبریز، Asadi & Ahdenjad Reveshty (2025) از مدل‌یابی معادلات ساختاری (PLS) استفاده کردند تا مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر تحقق شهر فراگیر را شناسایی کنند. یافته‌های آن‌ها نشان داد که نبود نگرش سیستمی در مدیریت شهری، عدم بهره‌گیری از مشارکت همه‌جانبه متخصصان، نبود انعطاف‌پذیری در طرح‌های شهری و عدم هماهنگی میان سازمان‌های تصمیم‌گیر، از موانع اصلی تحقق شهر فراگیر در تبریز هستند. این مطالعه تأکید دارد که تحقق شهر فراگیر نیازمند یکپارچگی سیاست‌گذاری، تقویت عدالت فضایی و مشارکت شهروندی است. در سطح بین‌المللی، پژوهش Carnemolla et al (2021) با بررسی نظام‌مند ابتکارات محلی برای ارتقای مشارکت افراد دارای ناتوانی ذهنی در فضاهای شهری، بر نقش حیاتی دولت‌های محلی و نهادهای اجتماعی در تحقق «شهرهای فراگیر» و «پایداری اجتماعی» تأکید نمودند. این مطالعه با استفاده از چارچوب «شهرهای فراگیر» به

مؤلفه‌های استفاده شده در این پژوهش، مؤلفه‌های حکمرانی مشارکتی و مؤلفه‌های شهر فراگیر است. برای انتخاب مؤلفه‌ها علاوه بر مطالعه مبانی نظری و پیشینه‌ها، از نظرات متخصصین و کارشناسان در زمینه حکمرانی مشارکتی و شهر فراگیر و همچنین نظرات اساتید دانشگاهی استفاده شده است. در این راستا در این پژوهش از ۵ مؤلفه اصلی حکمرانی مشارکتی شامل شفافیت و پاسخگویی، مشارکت و گفت‌وگو، قانونمندی، عدالت، کارایی و اثربخشی در جدول شماره ۱ و ۳ مؤلفه شهر فراگیر شامل شمولیت اجتماعی، شمولیت اقتصادی، شمولیت فضایی در جدول شماره ۲ استفاده شده است.

به دست آمد. در مدل‌سازی معادلات ساختاری که ترکیبی از مدل‌های اندازه‌گیری و ساختاری است، شاخص‌های پایایی مرکب و میانگین واریانس استخراج شده (AVE) مورد استفاده قرار گرفتند. مطابق با معیار پیشنهادی الکساندر و همکاران (۲۰۱۲)، مقدار AVE بیشتر از ۰/۵ نشان‌دهنده روایی همگراست؛ به این معنا که متغیر پنهان حداقل ۵۰ درصد از واریانس گویه‌های خود را تبیین می‌کند. مقدار AVE برای کلیه متغیرهای تحقیق بیش از ۰/۵ است و در نتیجه، ابزار پژوهش از روایی همگرای مطلوبی برخوردار است.

جدول ۱. مؤلفه‌های اصلی و زیرمؤلفه‌های حکمرانی مشارکتی

مؤلفه اصلی	زیرمؤلفه‌ها	مآخذ مؤلفه‌ها
شفافیت و پاسخگویی	۱- وضوح و دسترسی‌پذیری اطلاعات مربوط به فرآیندهای تصمیم‌گیری ۲- وجود قوانین و رویه‌های شفاف برای مشارکت و تصمیم‌گیری ۳- اعلان عمومی طرح‌ها و برنامه‌ها ۴- وجود مکانیزم‌هایی برای بازخورد و ارزیابی نتایج مشارکت ۵- مسئولیت‌پذیری نهادهای دولتی در قبال تصمیمات اتخاذ شده با مشارکت شهروندان ۶- انتشار داده‌های باز شهری در دسترس عموم ۷- گزارش‌های عمومی عملکرد نهادهای شهری به زبان ساده و قابل فهم برای مردم ۸- سازوکارهای نظارتی شهروند-محور (مانند کانون‌های نظارت مردمی) ۹- ایجاد سامانه‌های رسیدگی به شکایات و پیشنهادات شهروندی ۱۰- برگزاری جلسات عمومی گزارش عملکرد و پاسخگویی مسئولان شهری ۱۱- پاسخگویی نهادی به آسیب‌های اجتماعی، نابرابری‌ها و تبعیض‌های فضایی	OECD, 2025 Bovens, 2007 Bester, 2016
مشارکت و گفت‌وگو	۱- فراهم آوردن فرصت‌هایی برای بحث و گفت‌وگوی عمومی عمیق به منظور اطمینان از بازتاب نیازها و ارزش‌های شهروندان در تصمیمات ۲- تصمیم‌گیری اجماع‌محور ۳- وجود ساختارهای رسمی و سازمان‌یافته برای مشارکت ۴- سرمایه‌گذاری در مشارکت به عنوان یک ارزش اصلی در حکمرانی ۵- تداوم و پایداری سازوکارهای مشارکتی، ۶- فراهم آوردن فرصت‌های متنوع برای مشارکت ۷- استفاده از ابزارهایی مانند بودجه‌ریزی مشارکتی، نظرسنجی‌های تعاملی، کارگروه‌های مشترک دولت-جامعه ۸- میزان مشارکت شهروندان در جلسات عمومی ۹- مشارکت فعال شهروندان در مراحل مختلف سیاست‌گذاری شهری (طراحی، اجرا، ارزیابی) ۱۰- مشارکت اقشار آسیب‌پذیر (زنان، سالمندان، مهاجران و معلولان) ۱۱- حضور سازمان‌های مردم‌نهاد (NGOs) و گروه‌های داوطلب در فرآیندهای تصمیم‌گیری ۱۲- استفاده از سازوکارهای نوین مانند پلتفرم‌های دیجیتال مشارکتی ۱۳- تشکیل و تقویت شوراهای محله، انجمن‌های ساکنان و کارگروه‌های محلی ۱۴- مشارکت بخش خصوصی در قالب مشارکت عمومی-خصوصی (PPP) ۱۵- بهره‌گیری از سازوکار «بودجه‌ریزی مشارکتی» برای تخصیص منابع ۱۶- ایجاد ساختارهای بین‌بخشی میان شهرداری، دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی ۱۷- حضور نمایندگان گروه‌های اجتماعی در شوراها و هیئت‌های تصمیم‌گیری ۱۸- تدوین قوانین و مقررات تسهیل‌کننده مشارکت ۱۹- نهادسازی برای پیگیری حقوق اجتماعی و مطالبات محلی ۲۰- تقویت نهادهای واسطه میان مردم و دولت (مثل خانه‌های مشارکت یا دفاتر توسعه محله) ۲۱- بهره‌گیری از ساختارهای غیرمتمرکز حکمرانی شهری (مدیریت محله‌محور)	Arnstein, 2019 Un-Habitat, 2015 Fung, 2006 Cheema, 2020 Oecd, 2015 Brajaktari, 2016 Oecd, 2016 Gaventa, 2004 Unesco, 2013 Healey, 2020 Fung & Wright, 2003 Ansell & Gash, 2008
قانونمندی	۱- وجود قوانین یا آیین‌نامه‌های رسمی درباره مشارکت شهروندان در مدیریت شهری ۲- الزامات قانونی برای برگزاری جلسات عمومی ۳- پیش‌بینی مشارکت گروه‌های خاص (زنان، سالمندان، افراد دارای معلولیت، مهاجران) در قانون ۴- گنجاندن مشارکت محلی در قوانین شوراهای شهر و محلات ۵- اطلاع‌رسانی عمومی درباره مقررات و حقوق مشارکتی شهروندان ۶- انتشار نسخه‌های ساده‌شده قوانین برای فهم عمومی ۷- وجود سامانه‌های دیجیتال برای بررسی و نظردهی درباره قوانین شهری ۸- مشارکت عمومی در فرایند اصلاح یا تدوین قوانین جدید شهری	UN-Habitat, 2020; OECD, 2017; Arnstein, 1969 Bovens, 2007; UN-Habitat, 2016; Bryson et al, 2013

<p>World Bank, 2018 & Cornwall Coelho, 2007 Bester, 2016 Unesco, 2013 Sen, 2008 Young, 2000 UN-Habitat, 2016</p>	<p>۱- برنامه‌های آموزش و ظرفیت‌سازی برای افزایش توانایی شهروندان در مشارکت ۲- ایجاد بسترهایی که شهروندان قدرت تصمیم‌گیری داشته باشند، نه فقط مشورت ۳- توزیع عادلانه منابع و خدمات ۴- ایجاد فرصت‌های داوطلبانه برای شهروندان در امور شهری ۵- حمایت از ابتکارات محلی و خرد در سطح محلات ۶- امکان دسترسی برابر به فرآیندهای تصمیم‌سازی برای همه گروه‌ها ۷- اطمینان از شنیده شدن صدای اقلیت‌ها و گروه‌های کمتر نمایان ۸- تنظیم دستور کار جلسات تصمیم‌گیری با مشارکت ذی‌نفعان ۹- فراهم کردن بسترهایی برای مناظره، گفتگو و چانه‌زنی عادلانه ۱۰- استفاده از روش‌های مشارکتی چون تکنیک دلفی، اتاق‌های فکر مشارکتی، ۱۱- ثبت و مستندسازی نظرات و مشارکت‌ها برای شفاف‌سازی تصمیم‌ها</p>	<p>عدالت</p>
<p>OECD, 2017 Healey, 1997 Fung, 2006 Gaventa, 2004</p>	<p>۱- خصوصی‌سازی خدمات با حفظ کیفیت ۲- تداوم مشارکت و نهادینه‌سازی ۳- دسترسی برابر به تصمیم‌سازی ۴- تقویت اعتماد عمومی ۵- همکاری شهرداری، بخش خصوصی و جامعه مدنی برای کاهش هزینه و موازی‌کاری ۶- اولویت‌بندی نیازهای واقعی شهروندان</p>	<p>کارایی و اثربخشی</p>

جدول ۲. مؤلفه‌های اصلی و زیرمؤلفه‌های شهر فراگیر

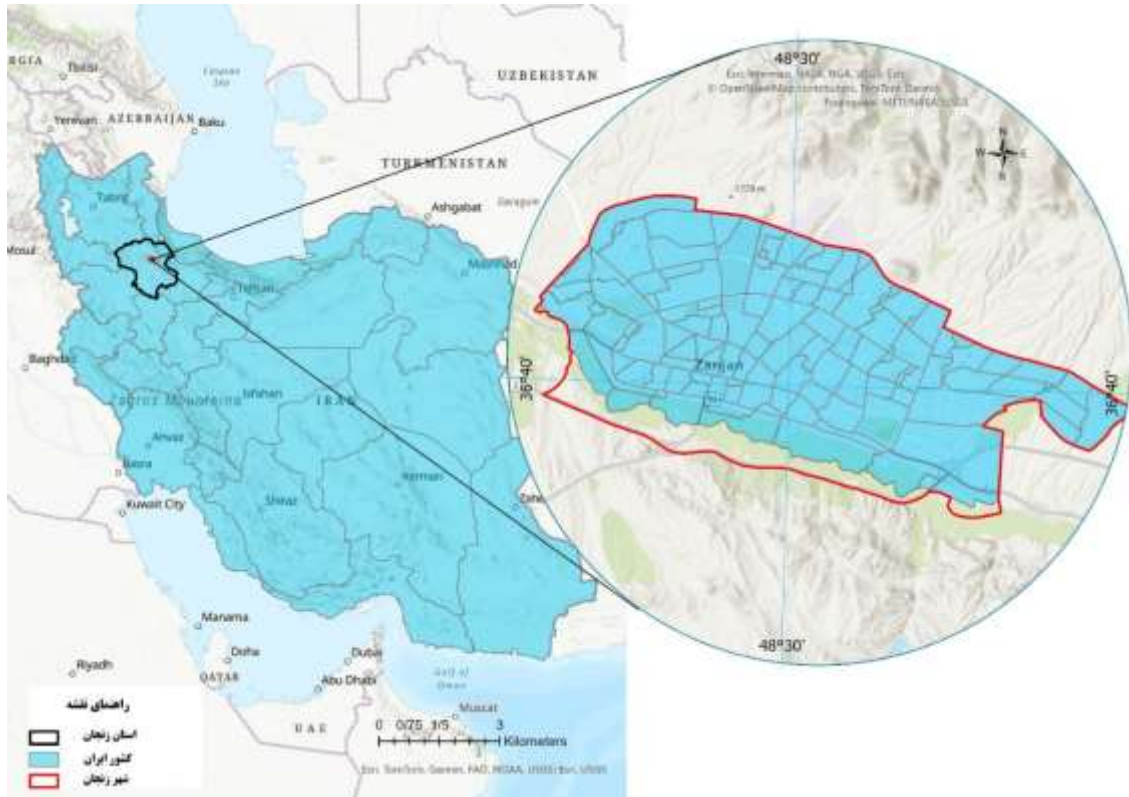
مؤلفه اصلی	زیرمؤلفه‌ها	مأخذ مؤلفه‌ها
<p>شمولیت اجتماعی</p>	<p>۱- دسترسی به آموزش با کیفیت برای همه گروه‌های سنی ۲- در دسترس بودن و قابلیت دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی با کیفیت و مقرون‌به‌صرفه ۳- شبکه‌های حمل‌ونقل عمومی در دسترس، مقرون‌به‌صرفه و قابل اطمینان و متصل به همه نقاط شهر ۴- دسترسی به پارک‌ها، مناطق تفریحی و مراکز اجتماعی عمومی ایمن ۵- سازوکارهایی برای مشارکت ساکنان، به‌ویژه گروه‌های به حاشیه‌رانده شده، در برنامه‌ریزی و فرآیندهای تصمیم‌گیری ۷- حفاظت و ترویج حقوق همه ساکنان ۸- حمایت از سازمان‌های مردم‌نهاد (NGOs) و گروه‌های محلی ۹- کاهش جرم و جنایت ۱۰- اجرای عادلانه قانون و عدالت برای همه ساکنان ۱۱- سیاست‌ها و اقداماتی که احترام به تنوع را ترویج کرده و از تبعیض بر اساس جنسیت، سن و معلولیت جلوگیری می‌کنند ۱۲- برنامه‌ها و سیاست‌های هدفمند برای رسیدگی به نیازها و چالش‌های خاص گروه‌های آسیب‌پذیر</p>	<p>Marlier & Atkinson, 2010 World Bank, 2015 Serageldin, 2016 Liang et al, 2022</p>
<p>شمولیت اقتصادی</p>	<p>۱- سیاست‌هایی که ایجاد مشاغل متنوع، شامل کار شایسته و دستمزدهای مناسب برای زندگی را ترویج می‌کنند ۲- حمایت از کارآفرینی محلی و کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در راستای تقویت اقتصاد محلی ۳- ارائه وام‌های کوچک و حمایت مالی برای افراد و کسب‌وکارهای کوچک ۴- دسترسی به خدمات بانکی مقرون‌به‌صرفه و در دسترس، شامل پس‌انداز، وام و اعتبار، برای همه ساکنان، به‌ویژه خانوارهای کم‌درآمد ۵- شبکه‌های ایمنی اجتماعی و سایر برنامه‌های رفاهی برای محافظت از جمعیت‌های آسیب‌پذیر در برابر فقر شدید ۶- دستمزدهای عادلانه و مناسب برای زندگی و کاهش نابرابری درآمد ۷- اقداماتی با هدف کاهش تمرکز شدید ثروت و ترویج توزیع عادلانه‌تر منابع ۸- فعالیت‌های اقتصادی که از نظر زیست‌محیطی سالم و از نظر اجتماعی مسئولانه هستند و رفاه بلندمدت را برای همه تضمین می‌کنند.</p>	<p>World Bank, 2015 Serageldin, 2016 Liang et al, 2022 Pineda, 2020 Attia et al. 2018</p>
<p>شمولیت فضایی</p>	<p>۱- شبکه‌های ایمن، با نگهداری مناسب و متصل برای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری ۲- اجرای اصول طراحی فراگیر در ساختمان‌های عمومی، زیرساخت‌ها و فضاهای باز برای اطمینان از دسترسی برای افراد دارای معلولیت و سالمندان ۳- در دسترس بودن گزینه‌های مسکن متنوع که مقرون‌به‌صرفه، ایمن و در مکان مناسبی برای همه سطوح درآمدی قرار دارند ۴- دسترسی برابر به خدمات اساسی قابل اعتماد و مقرون‌به‌صرفه در همه محله‌ها ۵- فضای سبز، پارک‌ها و مناطق تفریحی کافی و در دسترس که به طور عادلانه در سراسر شهر توزیع شده‌اند ۶- توزیع و دسترسی برابر به مراکز فرهنگی، کتابخانه‌ها، امکانات ورزشی و سایر امکانات رفاهی ۷- ترکیب کاربری‌های مسکونی، تجاری و تفریحی در محله‌ها برای کاهش سفرهای طولانی و تقویت پویایی جوامع محلی ۸- سیاست‌هایی برای ترویج همزیستی گروه‌های درآمدی و اجتماعی متنوع در محله‌ها با هدف جلوگیری از جداسازی و تقویت انسجام اجتماعی ۹- مداخلات هدفمند برای احیای محله‌های محروم با تأکید بر توزیع عادلانه منافع میان ساکنان فعلی ۱۰- استراتژی‌هایی برای کاهش آثار منفی توسعه شهری، با تمرکز بر جلوگیری از جابجایی ساکنان کم‌درآمد ناشی از افزایش هزینه‌ها</p>	<p>World Bank, 2015 Serageldin, 2016 Liang et al, 2022 Kundu et al, 2020</p>

۱.۲. معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر زنجان به‌عنوان اولین و بزرگ‌ترین نقطه‌ی شهری استان و شهرستان زنجان، یکی از شهرهای میانی کشور در رده‌ی جمعیتی

دقیقه و ۳۶ درجه الی ۴۸ دقیقه و ۳۶ درجه عرض شمالی می‌باشد که در مجموعه‌ای از ارتفاعات از طرف شمال، شمال شرق، جنوب و جنوب غرب و در ارتفاع متوسط ۱۶۶۰ متر از سطح دریا واقع گردیده است. (شکل ۱).

۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفری و مرکز سیاسی، اداری استان محسوب می‌شود (۱۳۹۵). این شهر در فاصله‌ی ۳۳۰ کیلومتری تهران و ۲۹۳ کیلومتری تبریز واقع شده است. موقعیت جغرافیایی شهر منطبق بر ۱۴ دقیقه و ۴۸ درجه الی ۴۴ دقیقه و ۴۸ درجه طول شرقی و ۳۴

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه، منبع: نگارندگان، ۱۴۰۴

متغیرهای زبانی به داده‌های کمی، از اعداد فازی مثلثی استفاده شد. بر اساس نتایج حاصل از دور نخست روش دلفی فازی و مطابق با جدول شماره ۳، با در نظر گرفتن آستانه پذیرش ۰/۷، از مجموع ۸۷ مؤلفه مطرح شده، ۴۴ مؤلفه دارای ارزش فازی بیش از ۰/۷ بوده‌اند و در نتیجه به عنوان عوامل تأثیرگذار بر تحقق شهر فراگیر مورد تأیید قرار گرفته‌اند. در مقابل، ۱۴ مؤلفه مقدار فازی کمتر از ۰/۷ کسب کرده‌اند که نشان‌دهنده عدم تأیید آن‌ها توسط خبرگان به عنوان عوامل کلیدی در تحقق شهر فراگیر است. جزئیات نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها و مؤلفه‌های منتخب در مرحله اول دلفی فازی در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

۳. یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، به منظور تبیین نقش الگوی حکمرانی مشارکتی در تحقق اصول شهر فراگیر در شهر زنجان، ابتدا مهم‌ترین مؤلفه‌های مؤثر این نوع حکمرانی بر تحقق شهر فراگیر با مرور مبانی نظری استخراج گردید. سپس این مؤلفه‌ها در قالب پرسشنامه و با بهره‌گیری از روش دلفی فازی مورد ارزیابی قرار گرفتند. برای این منظور، یک پانل متشکل از ۳۵ نفر از خبرگان انتخاب شد و از آنان خواسته شد تا با استفاده از متغیرهای زبانی (از «خیلی کم» تا «خیلی زیاد») میزان اهمیت هر یک از مؤلفه‌ها را ارزیابی کنند. به منظور تبدیل این

جدول ۳. دیدگاه خبرگان در نقش حکمرانی مشارکتی در تحقق اصول شهر فراگیر در شهر زنجان (نظرسنجی مرحله اول)

مؤلفه اصلی	زیر مؤلفه‌ها	کراانه بالا	کراانه وسط	کراانه پایین	میانگین سه کراانه	وضعیت
شفافیت و پاسخگویی	۱- وضوح و دسترسی پذیری اطلاعات مربوط به فرآیندهای تصمیم‌گیری	۰/۹	۰/۹	۰/۸۵	۰/۸۸	تأیید شده
	۲- وجود قوانین و رویه‌های شفاف برای مشارکت و تصمیم‌گیری	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۸۷	۰/۹	تأیید شده
	۳- اعلان عمومی طرح‌ها و برنامه‌ها	۰/۸۹	۰/۸۸	۰/۸۵	۰/۸۷	تأیید شده
	۴- وجود مکانیزم‌هایی برای بازخورد و ارزیابی نتایج مشارکت	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۴	۰/۸۶	تأیید شده
	۵- مسئولیت‌پذیری نهادهای دولتی در قبال تصمیمات اتخاذ شده با مشارکت شهروندان	۰/۸	۰/۷۳	۰/۶۹	۰/۷۴	تأیید نشده
	۶- انتشار داده‌های باز شهری (Open Data) در دسترس عموم	۰/۷۲	۰/۶۸	۰/۶۴	۰/۶۸	تأیید نشده
	۷- گزارش‌های عمومی عملکرد نهادهای شهری به زبان ساده برای مردم	۰/۸۱	۰/۷۵	۰/۷۲	۰/۷۶	تأیید نشده
	۸- سازوکارهای نظارتی شهروند-محور (مانند کانون‌های نظارت مردمی)	۰/۷۸	۰/۷۱	۰/۶۷	۰/۷۲	تأیید نشده
	۹- ایجاد سامانه‌های رسیدگی به شکایات و پیشنهادات شهروندی	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۳	۰/۸۶	تأیید شده
	۱۰- برگزاری جلسات عمومی گزارش عملکرد و پاسخگویی مسئولان شهری	۰/۹۱	۰/۹	۰/۸۶	۰/۸۹	تأیید شده
مشارکت و گفت‌وگو	۱۱- پاسخگویی نهادی به آسیب‌های اجتماعی، نابرابری‌ها و تبعیض‌های فضایی	۰/۸	۰/۷۵	۰/۷	۰/۷۵	تأیید نشده
	۱- فراهم آوردن فرصت‌هایی برای بحث و گفت‌وگوی عمومی عمیق به منظور اطمینان از بازتاب نیازها و ارزش‌های شهروندان در تصمیمات	۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۸۹	۰/۹۱	تأیید شده
	۲- تصمیم‌گیری اجماع‌محور	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۸۷	۰/۹	تأیید شده
	۳- وجود ساختارهای رسمی و سازمان‌یافته برای مشارکت	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۳	۰/۸۶	تأیید شده
	۴- سرمایه‌گذاری در مشارکت به عنوان یک ارزش اصلی در حکمرانی	۰/۹۲	۰/۹	۰/۸۵	۰/۸۹	تأیید شده
	۵- تداوم و پایداری سازوکارهای مشارکتی،	۰/۷۸	۰/۷۲	۰/۶۹	۰/۷۳	تأیید نشده
	۶- فراهم آوردن فرصت‌های متنوع برای مشارکت	۰/۹۱	۰/۹	۰/۸۶	۰/۸۹	تأیید شده
	۷- استفاده از ابزارهایی مانند بودجه‌ریزی مشارکتی، نظرسنجی‌های تعاملی، کارگروه‌های مشترک دولت-جامعه	۰/۸۹	۰/۸۸	۰/۸۴	۰/۸۷	تأیید شده
	۸- میزان مشارکت شهروندان در جلسات عمومی	۰/۹۲	۰/۹	۰/۸۸	۰/۹	تأیید شده
	۹- مشارکت فعال شهروندان در مراحل مختلف سیاست‌گذاری شهری (طراحی، اجرا، ارزیابی)	۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۸۹	۰/۹۱	تأیید شده
	۱۰- مشارکت اقشار آسیب‌پذیر (زنان، سالمندان، مهاجران و معلولان)	۰/۹	۰/۸۹	۰/۸۵	۰/۸۸	تأیید شده
	۱۱- حضور سازمان‌های مردم‌نهاد و گروه‌های داوطلب در فرآیندهای تصمیم‌گیری	۰/۸۹	۰/۸۸	۰/۸۴	۰/۸۷	تأیید شده
	۱۲- استفاده از سازوکارهای نوین مانند پلتفرم‌های دیجیتال مشارکتی	۰/۸۹	۰/۸۸	۰/۸۴	۰/۸۷	تأیید شده
	۱۳- تشکیل و تقویت شوراهای محله، انجمن‌های ساکنان و کارگروه‌های محلی	۰/۹۱	۰/۹	۰/۸۶	۰/۸۹	تأیید شده
	۱۴- مشارکت بخش خصوصی در قالب مشارکت عمومی-خصوصی (PPP)	۰/۸	۰/۷۳	۰/۶۹	۰/۷۴	تأیید نشده
	۱۵- بهره‌گیری از سازوکار «بودجه‌ریزی مشارکتی» برای تخصیص منابع	۰/۹	۰/۸۹	۰/۸۵	۰/۸۸	تأیید شده
	۱۶- ایجاد ساختارهای بین‌بخشی میان شهرداری، دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی	۰/۹۱	۰/۹	۰/۸۶	۰/۸۹	تأیید شده
	۱۷- حضور نمایندگان گروه‌های اجتماعی در شوراها و هیئت‌های تصمیم‌گیری	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۸۷	۰/۹	تأیید شده
	۱۸- تدوین قوانین و مقررات تسهیل‌کننده مشارکت	۰/۹	۰/۸۹	۰/۸۵	۰/۸۸	تأیید شده
	۱۹- نهادسازی برای پیگیری حقوق اجتماعی و مطالبات محلی	۰/۸۹	۰/۸۸	۰/۸۴	۰/۸۷	تأیید شده
	۲۰- تقویت نهادهای واسطه میان مردم و دولت (مثل خانه‌های مشارکت یا دفاتر توسعه محله)	۰/۸۲	۰/۷۹	۰/۷۳	۰/۷۸	تأیید نشده
۲۱- بهره‌گیری از ساختارهای غیرمتمرکز حکمرانی شهری (مدیریت محله‌محور)	۰/۷۷	۰/۷۱	۰/۶۸	۰/۷۲	تأیید نشده	

مؤلفه اصلی	زیر مؤلفه‌ها	کراانه بالا	کراانه وسط	کراانه پایین	میانگین سه کراانه	وضعیت
قانونمندی	۱- وجود قوانین یا آیین‌نامه‌های رسمی درباره مشارکت شهروندان در مدیریت شهری	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۳	۰/۸۶	تأیید شده
	۲- الزامات قانونی برای برگزاری جلسات عمومی	۰/۸۷	۰/۸۶	۰/۸۲	۰/۸۵	تأیید شده
	۳- پیش‌بینی مشارکت گروه‌های خاص (زنان، سالمندان، افراد دارای معلولیت، مهاجران) در قانون	۰/۹۱	۰/۹	۰/۸۶	۰/۸۹	تأیید شده
	۴- گنجاندن مشارکت محلی در قوانین شوراهای شهر و محلات	۰/۹	۰/۸۹	۰/۸۵	۰/۸۸	تأیید شده
	۵- اطلاع‌رسانی عمومی درباره مقررات و حقوق مشارکتی شهروندان	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۸۷	۰/۹	تأیید شده
	۶- انتشار نسخه‌های ساده‌شده قوانین برای فهم عمومی	۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۸۹	۰/۹۱	تأیید شده
	۷- وجود سامانه‌های دیجیتال برای بررسی و نظردهی درباره قوانین شهری	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۳	۰/۸۶	تأیید شده
	۸- مشارکت عمومی در فرایند اصلاح یا تدوین قوانین جدید شهری	۰/۸۲	۰/۷۹	۰/۷۳	۰/۷۸	تأیید نشده
عدالت	۱- برنامه‌های آموزش و ظرفیت‌سازی برای افزایش توانایی شهروندان در مشارکت	۰/۸	۰/۷۳	۰/۶۹	۰/۷۴	تأیید نشده
	۲- ایجاد بسترهایی که شهروندان قدرت تصمیم‌گیری داشته باشند، نه فقط مشورت	۰/۸۷	۰/۸۶	۰/۸۲	۰/۸۵	تأیید شده
	۳- توزیع عادلانه منابع و خدمات	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۳	۰/۸۶	تأیید شده
	۴- ایجاد فرصت‌های داوطلبانه برای شهروندان در امور شهری	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۳	۰/۸۶	تأیید شده
	۵- حمایت از ابتکارات محلی و خرد در سطح محلات	۰/۹	۰/۸۹	۰/۸۵	۰/۸۸	تأیید شده
	۶- امکان دسترسی برابر به فرآیندهای تصمیم‌سازی برای همه گروه‌ها	۰/۸۹	۰/۸۸	۰/۸۴	۰/۸۷	تأیید شده
	۷- اطمینان از شنیده شدن صدای اقلیت‌ها و گروه‌های کمترنمایان	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۸۷	۰/۹	تأیید شده
	۸- تنظیم دستور کار جلسات تصمیم‌گیری با مشارکت ذی‌نفعان	۰/۸۸	۰/۸۷	۰/۸۳	۰/۸۶	تأیید شده
	۹- فراهم کردن بسترهایی برای مناظره، گفتگو و چانه‌زنی عادلانه	۰/۸۷	۰/۸۶	۰/۸۲	۰/۸۵	تأیید شده
	۱۰- استفاده از روش‌های مشارکتی چون تکنیک دلفی، اتاق‌های فکر مشارکتی	۰/۹۱	۰/۹	۰/۸۶	۰/۸۹	تأیید شده
	۱۱- ثبت و مستندسازی نظرات و مشارکت‌ها برای شفاف‌سازی تصمیم‌ها	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۸۷	۰/۹	تأیید شده
کارایی و اثربخشی	۱- خصوصی‌سازی خدمات با حفظ کیفیت	۰/۹۲	۰/۷۲	۰/۴۷	۰/۷۱	تأیید شده
	۲- تداوم مشارکت و نهادینه‌سازی	۰/۹۳	۰/۷۳	۰/۴۸	۰/۷۲	تأیید شده
	۳- دسترسی برابر به تصمیم‌سازی	۰/۹۷	۰/۸۳	۰/۵۸	۰/۸۱	تأیید شده
	۴- تقویت اعتماد عمومی	۰/۸۳	۰/۶۲	۰/۳۷	۰/۶۱	تأیید نشده
	۵- همکاری شهرداری، بخش خصوصی و جامعه مدنی برای کاهش هزینه و موازی‌کاری	۰/۹۵	۰/۸۳	۰/۵۸	۰/۸۱	تأیید شده
	۶- اولویت‌بندی نیازهای واقعی شهروندان	۰/۹۰	۰/۶۸	۰/۴۳	۰/۶۷	تأیید نشده

بررسی‌ها نشان داد که اختلاف نظرات خبرگان در مجموع کمتر از این مقدار بوده است؛ بنابراین روند اجرای دلفی در همین مرحله متوقف گردید. براساس داده‌های ارائه‌شده در جدول شماره ۴، از میان مؤلفه‌های بررسی‌شده، ۴۲ مورد دارای مقدار فازی بالاتر از ۰/۷ بوده‌اند و به عنوان مؤلفه‌های نهایی مورد تأیید خبرگان قرار گرفتند.

در مرحله دوم از اجرای روش دلفی فازی، ۴۴ مؤلفه تأیید شده در مرحله نخست، در قالب پرسشنامه‌ای جدید برای آغاز فاز دوم در اختیار خبرگان قرار گرفت. هدف از این مرحله، دستیابی به اجماع نهایی میان کارشناسان بود. در این مرحله، پس از انجام تحلیل‌های آماری و مقایسه نتایج با داده‌های مرحله قبل، شرط توقف فرایند دلفی آن بود که میزان اختلاف دیدگاه‌ها میان دو مرحله کمتر از آستانه تعیین شده ۰/۲ باشد.

جدول ۴. دیدگاه خبرگان در نقش حکمرانی مشارکتی در تحقق اصول شهر فراگیر در شهر زنجان (نظرسنجی مرحله دوم)

وضعیت	میانگین سه کرانه	کرانه پایین	کرانه وسط	کرانه بالا	زیر مؤلفه‌ها	مؤلفه اصلی
تأیید شده	۰/۸۳	۰/۹	۰/۸۵	۰/۷۵	وضوح و دسترسی پذیری اطلاعات مربوط به فرآیندهای تصمیم‌گیری	شفافیت و پاسخگویی
تأیید شده	۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷	وجود قوانین و رویه‌های شفاف برای مشارکت و تصمیم‌گیری	
تأیید شده	۰/۷۳	۰/۸	۰/۷۵	۰/۶۵	اعلان عمومی طرح‌ها و برنامه‌ها	
تأیید شده	۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷	وجود مکانیزم‌هایی برای بازخورد و ارزیابی نتایج مشارکت	
تأیید شده	۰/۷۲	۰/۸	۰/۷۵	۰/۶	ایجاد سامانه‌های رسیدگی به شکایات و پیشنهادات شهروندی	
تأیید شده	۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷	برگزاری جلسات عمومی گزارش عملکرد و پاسخگویی مسئولان شهری	
تأیید شده	۰/۸۰	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷۵	فراهم آوردن فرصت‌هایی برای بحث و گفت‌وگوی عمومی عمیق به منظور اطمینان از بازتاب نیازها و ارزش‌های شهروندان در تصمیمات	مشارکت و گفت‌وگو
تأیید شده	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	۰/۷	تصمیم‌گیری اجماع‌محور	
تأیید شده	۰/۷۳	۰/۸	۰/۷۵	۰/۶۵	وجود ساختارهای رسمی و سازمان‌یافته برای مشارکت	
تأیید شده	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	۰/۷	سرمایه‌گذاری در مشارکت به عنوان یک ارزش اصلی در حکمرانی	
تأیید شده	۰/۸۰	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷۵	فراهم آوردن فرصت‌های متنوع برای مشارکت	
تأیید شده	۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷	استفاده از ابزارهایی مانند بودجه‌ریزی مشارکتی، نظرسنجی‌های تعاملی، کارگروه‌های مشترک دولت-جامعه	
تأیید نشده	۰/۶۸	۰/۷۵	۰/۷	۰/۶	میزان مشارکت شهروندان در جلسات عمومی	
تأیید شده	۰/۸۰	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷۵	مشارکت فعال شهروندان در مراحل مختلف سیاست‌گذاری شهری (طراحی، اجرا، ارزیابی)	
تأیید شده	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	۰/۷	مشارکت اقشار آسیب‌پذیر (زنان، سالمندان، مهاجران و معلولان)	
تأیید شده	۰/۷۲	۰/۸	۰/۷	۰/۶۵	حضور سازمان‌های مردم‌نهاد و گروه‌های داوطلب در فرآیندهای تصمیم‌گیری	
تأیید شده	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	۰/۷	استفاده از سازوکارهای نوین مانند پلتفرم‌های دیجیتال مشارکتی	
تأیید شده	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	۰/۷	تشکیل و تقویت شوراهای محله، انجمن‌های ساکنان و کارگروه‌های محلی	
تأیید شده	۰/۷۲	۰/۸	۰/۷	۰/۶۵	بهره‌گیری از سازوکار «بودجه‌ریزی مشارکتی» برای تخصیص منابع	
تأیید شده	۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷	ایجاد ساختارهای بین‌بخشی میان شهرداری، دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی	
تأیید شده	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	۰/۷	حضور نمایندگان گروه‌های اجتماعی در شوراها و هیئت‌های تصمیم‌گیری	
تأیید شده	۰/۸۰	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷۵	تدوین قوانین و مقررات تسهیل‌کننده مشارکت	
تأیید شده	۰/۸۰	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷۵	نهادسازی برای پیگیری حقوق اجتماعی و مطالبات محلی	
تأیید شده	۰/۷۸	۰/۸۵	۰/۸	۰/۷	وجود قوانین یا آیین‌نامه‌های رسمی درباره مشارکت شهروندان در مدیریت شهری	قانونمندی
تأیید شده	۰/۷۳	۰/۸	۰/۷۵	۰/۶۵	الزامات قانونی برای برگزاری جلسات عمومی	
تأیید شده	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	۰/۷	پیش‌بینی مشارکت گروه‌های خاص (زنان، سالمندان، افراد دارای معلولیت و مهاجران) در قانون	
تأیید شده	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	۰/۷	گنجاندن مشارکت محلی در قوانین شوراهای شهر و محلات	

مؤلفه اصلی	زیر مؤلفه‌ها	کراانه بالا	کراانه وسط	کراانه پایین	میانگین سه کراانه	وضعیت
G	G5	۰/۷	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	تأیید شده
	G6	۰/۶	۰/۷	۰/۷۵	۰/۶۸	تأیید نشده
	G7	۰/۶۵	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۳	تأیید شده
E	E1	۰/۷	۰/۸	۰/۸۵	۰/۷۸	تأیید شده
	E2	۰/۷۵	۰/۸	۰/۸۵	۰/۸۰	تأیید شده
	E3	۰/۷	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	تأیید شده
	E4	۰/۷۵	۰/۸	۰/۸۵	۰/۸۰	تأیید شده
	E5	۰/۷	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	تأیید شده
	E6	۰/۷	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	تأیید شده
	E7	۰/۷	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	تأیید شده
	E8	۰/۷	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	تأیید شده
	E9	۰/۷۵	۰/۸	۰/۸۵	۰/۸۰	تأیید شده
	E10	۰/۷	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	تأیید شده
K	K1	۰/۶۵	۰/۷	۰/۷۵	۰/۷۰	تأیید شده
	K2	۰/۷۵	۰/۸	۰/۸۵	۰/۸۰	تأیید شده
	K3	۰/۷	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	تأیید شده
	K4	۰/۷	۰/۷۵	۰/۸	۰/۷۵	تأیید شده

استفاده از نرم‌افزار SmartPLS به‌دست آمده‌اند، نشان می‌دهند که تمامی گویه‌ها دارای بار عاملی بیش از ۰/۵۰ هستند؛ موضوعی که حاکی از روایی همگرا و کفایت تجربی شاخص‌ها برای سنجش سازه‌های پنهان است. به‌طور کلی، مقادیر بار عاملی کمتر از ۰/۳۰ بیانگر ضعف شاخص و ضرورت حذف آن از مدل هستند. بارهای عاملی در بازه ۰/۳۰ تا ۰/۵۰ اگرچه نشان‌دهنده قدرت تبیین کمتر هستند، اما در برخی شرایط خاص می‌توانند همچنان در مدل حفظ شوند. با این حال، بارهای عاملی بالاتر از ۰/۵۰ نمایانگر میزان مطلوبی از ارتباط میان متغیرهای آشکار و سازه نهفته‌اند و مؤید کفایت سنجش‌پذیری سازه‌ها در مدل نظری می‌باشند. در مجموع، نتایج تحلیل عاملی تأییدی بیانگر آن است که ساختار مفهومی مدل پژوهش از پشتیبانی تجربی مناسبی برخوردار است و گویه‌ها به‌درستی توانسته‌اند ابعاد مفهومی مورد نظر را بازنمایی کنند.

ارزیابی اثرگذاری و اثرپذیری مؤلفه‌ها در

چارچوب مدل‌سازی ساختاری و تحلیل عاملی

در این پژوهش، به منظور ارزیابی صحت ساختار مفهومی مدل و بررسی هم‌راستایی شاخص‌های مشاهده‌پذیر با سازه‌های نظری مربوطه، از تحلیل عاملی تأییدی (CFA) بهره گرفته شده است. این رویکرد آماری امکان آن را فراهم می‌سازد تا مشخص شود که آیا هر یک از گویه‌های طراحی شده واقعاً نمایانگر سازه پنهان مورد نظر هستند یا خیر. تحلیل عاملی تأییدی بر پایه این پیش‌فرض عمل می‌کند که هر سازه نظری (عامل نهفته) تنها با گروه مشخصی از شاخص‌ها (متغیرهای آشکار) مرتبط است و این ارتباط از طریق وزن یا بار عاملی سنجیده می‌شود.

در جدول شماره ۵، نتایج تحلیل عاملی مربوط به گویه‌های ابزار سنجش پژوهش ارائه شده است. مقادیر بار عاملی که با

جدول ۵. جدول نتایج بارهای عاملی

متغیر	شاخص (گویه)	بار عاملی	متغیر	شاخص (گویه)	بار عاملی	متغیر	شاخص (گویه)	بار عاملی			
شفافیت و پاسخگویی	P1	۰/۷۱۲	کارایی و اثربخشی	M15	۰/۷۳۵	قانونمندی	K1	۰/۷۸۸			
	P2	۰/۷۶۶		M16	۰/۷۱۴		K2	۰/۹۰۱			
	P3	۰/۷۵۳		M17	۰/۷۰۶		K3	۰/۸۷۴			
	P4	۰/۷۶۰		G1	۰/۸۴۲		K4	۰/۸۵۶			
مشارکت و گفت‌وگو	P5	۰/۶۳۵	شمولیت اجتماعی	G2	۰/۷۶۲	عدالت	F1	۰/۸۹۲			
	P6	۰/۸۲۷		G3	۰/۷۰۷		مشارکت و گفت‌وگو	F2	۰/۸۰۷		
	M1	۰/۸۰۳		G4	۰/۸۲۴					E1	۰/۸۲۹
	M2	۰/۷۳۵		G5	۰/۷۶۹					E2	۰/۷۸۸
	M3	۰/۷۸۰		G6	۰/۷۲۶					E3	۰/۷۸۸
	M4	۰/۷۹۳	G7	۰/۸۷۵	E4	۰/۷۵۴					
	M5	۰/۷۰۶	شمولیت اقتصادی	شمولیت فضایی	E6	۰/۸۱۶	مشارکت و گفت‌وگو	F3	۰/۷۳۷		
	M6	۰/۷۹۸			E7	۰/۷۹۳				مشارکت و گفت‌وگو	
	M7	۰/۷۰۸			E8	۰/۷۴۲					
	M8	۰/۷۴۹			E9	۰/۷۰۱					
	M9	۰/۷۸۷			E10	۰/۷۶۷					

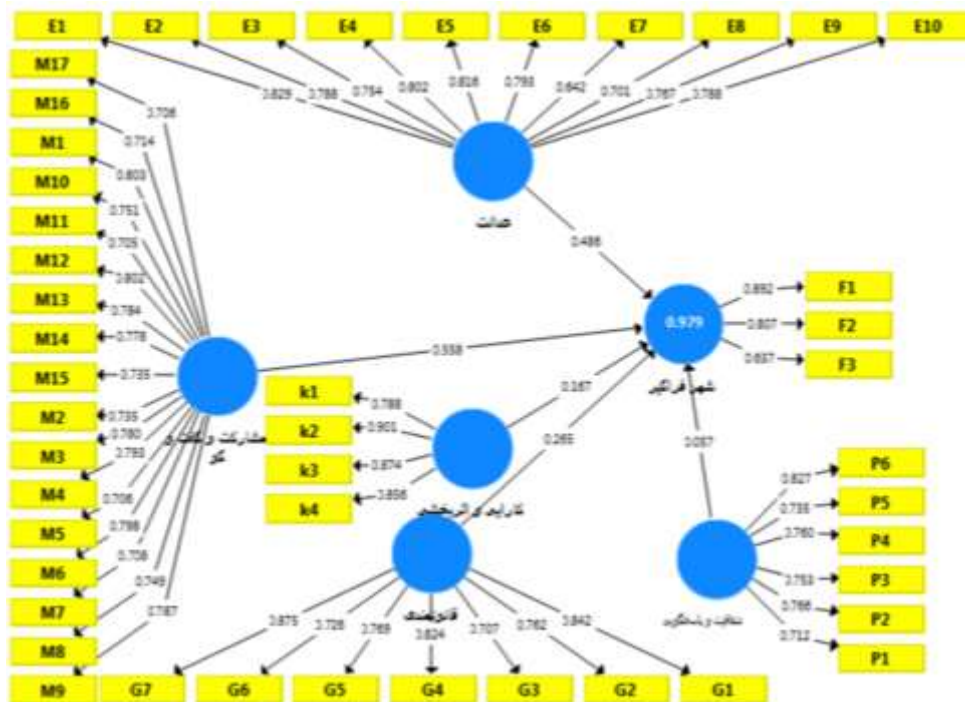
ضریب مسیر و معناداری

در این مطالعه، برای ارزیابی روابط میان متغیرهای پنهان و آشکار و تأیید روایی و پایایی مدل مفهومی پژوهش، از تحلیل عاملی تأییدی مبتنی بر نرم‌افزار SmartPLS استفاده شد. مدل شامل چندین متغیر پنهان از جمله «مشارکت و گفت‌وگو، عدالت، کارایی و اثربخشی، قانونمندی، شفافیت و پاسخگویی» و در نهایت شهر فراگیر به عنوان متغیر وابسته اصلی است. در مدل اندازه‌گیری، کلیه بارهای عاملی شاخص‌ها بر متغیرهای پنهان، بالاتر از مقدار آستانه ۰/۷ است. این نشان دهنده برخورداری مدل از روایی همگرا مناسب است و زیرمؤلفه‌ی فراهم آوردن فرصت‌هایی برای بحث و گفت‌وگوی عمومی عمیق به منظور اطمینان از بازتاب نیازها و ارزش‌های شهروندان در تصمیمات با بار عاملی ۰/۸۰۳ به‌خوبی

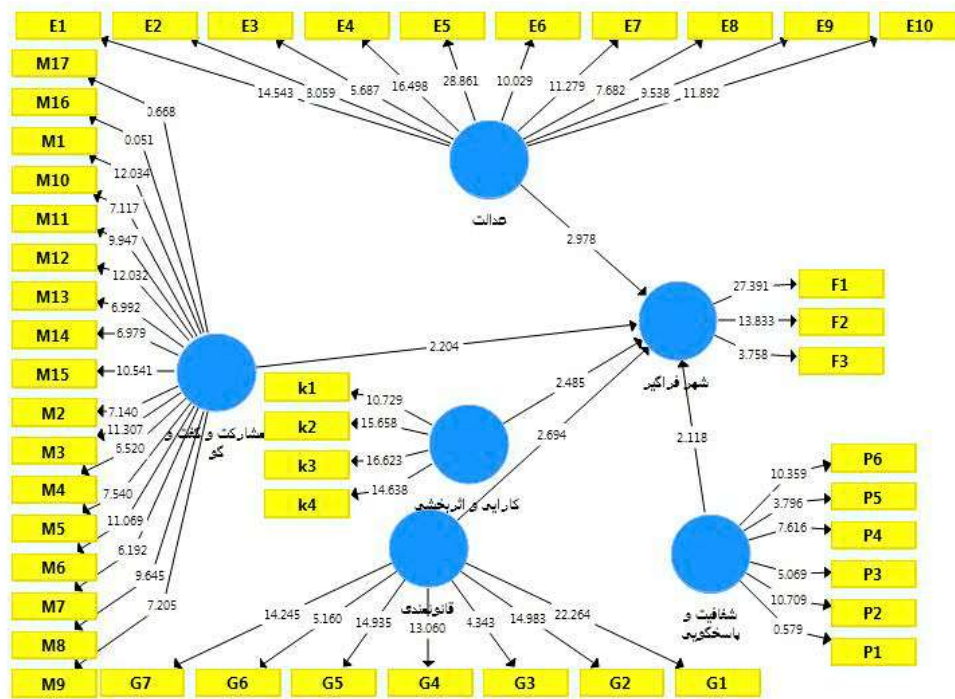
بر اساس نتایج حاصل از مدل تحلیل عاملی تأییدی، کلیه شاخص‌های مشاهده‌پذیر، همبستگی معنادار و قابل توجهی با سازه‌های پنهان مربوط به خود نشان می‌دهند. این یافته نشان‌دهنده آن است که هر یک از گویه‌ها به‌خوبی در تبیین و سنجش متغیر نهفته مربوطه ایفای نقش می‌کنند. در میان زیرمؤلفه‌های مورد بررسی، سه شاخص «تداوم مشارکت و نهادینه‌سازی»، «دسترسی برابر به فرایند تصمیم‌سازی» و «همکاری میان شهرداری، بخش خصوصی و جامعه مدنی با هدف کاهش هزینه‌ها و جلوگیری از موازی‌کاری» بالاترین بارهای عاملی را به ترتیب با مقادیر ۰/۹۰۱، ۰/۸۷۴ و ۰/۸۵۶ به خود اختصاص داده‌اند. این مقادیر حاکی از آن‌اند که این شاخص‌ها قوی‌ترین ارتباط را با متغیر پنهان خود داشته و از قدرت تبیین بالایی برخوردارند.

فراگیر برابر با ۰/۵۵۸ است که نشان‌دهنده تأثیر معنادار و قوی آن است و اثر شاخص عدالت بر شهر فراگیر برابر با ۰/۴۸۶ است و نشان‌دهنده اهمیت این مؤلفه در تحقق شهر فراگیر است و متغیر کارایی و اثربخشی با ضریب مسیر ۰/۱۶۷، تأثیر متوسطی بر شهر فراگیر دارد و متغیر قانونمندی با ضریب ۰/۲۶۵ اثرگذاری نسبتاً مطلوبی داشته است، در مقابل، متغیر شفافیت و پاسخگویی با ضریب بسیار پایین ۰/۰۵۷ کمترین تأثیر را بر تحقق شهر فراگیر دارد.

متغیر مشارکت و گفت و گو را تبیین می‌کند زیرمؤلفه تداوم مشارکت و نهادینه‌سازی با مقدار ۰,۹۰۱ به روشنی متغیر کارایی و اثربخشی را اندازه‌گیری می‌کند و شاخص شمولیت اجتماعی با بار عاملی ۰/۸۹۲ نیز ارتباط قوی با متغیر شهر فراگیر دارد این بیانگر آن است که شاخص‌های مشاهده‌شده به درستی مفاهیم نظری پنهان را بازنمایی کرده‌اند. در بخش مدل ساختاری، ضرایب مسیر بین متغیرهای پنهان اندازه‌گیری شده و ارتباط آن‌ها با متغیر وابسته «شهر فراگیر» بررسی گردید نتایج نشان می‌دهد که اثر متغیر مشارکت و گفت و گو بر شهر

شکل ۲. نتایج ضریب مسیر و بارهای عاملی متغیرهای پژوهش

شکل ۳. نتایج تجزیه و تحلیل اماره T نمودار متغیرهای پژوهش

اجتماعی میان مردم و نهادهای محلی، به کاهش تعارضات، افزایش شفافیت و مشروعیت تصمیمات منجر می‌شود که همه این عوامل بستر تحقق شهر فراگیر را تقویت می‌کنند. از این رو، می‌توان گفت وزن بالای این مؤلفه ریشه در نقش بنیادین آن در توانمندسازی شهروندان، تقویت پاسخگویی مدیریت شهری و ارتقای کیفیت تعاملات اجتماعی دارد. پس از آن، متغیر «عدالت» با ضریب مسیر ۰,۴۸۶ تأثیر قابل توجهی در تحقق شهر فراگیر ایفا می‌کند. عدالت در اینجا صرفاً یک مفهوم اخلاقی یا ارزشی نیست؛ بلکه یک سازوکار ساختاری برای توزیع متوازن منابع، فرصت‌ها و خدمات شهری است. در شرایطی که الگوی توزیع خدمات شهری نابرابر باشد، گروه‌های حاشیه‌نشین یا کم‌برخوردار عملاً از چرخه مشارکت، دسترسی و بهره‌مندی کنار گذاشته می‌شوند و شهر از حالت فراگیر فاصله می‌گیرد. بنابراین، عدالت فضایی از طریق کاهش شکاف میان مناطق شهری، و عدالت اجتماعی از طریق ایجاد فرصت برابر در اشتغال، آموزش و خدمات، مستقیماً به تقویت شاخص‌های فراگیری شهری منجر می‌شود. نتایج مدل نیز تأیید می‌کند که بدون تحقق عدالت، سازوکارهای مشارکتی نیز اثربخشی کافی نخواهند داشت؛

بر اساس نتایج جدول شماره ۶ که ضرایب مسیر محاسبه شده در نرم‌افزار PLS را نمایش می‌دهد، می‌توان دریافت که تمامی ابعاد حکمرانی مشارکتی تأثیر معناداری بر تحقق شهر فراگیر دارند. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که مقدار آماره t برای تمامی مسیرها بالاتر از ۱,۹۶ است و همچنین سطح معناداری (P-value) در همه موارد کمتر از ۰,۰۵ گزارش شده است، بنابراین هیچ‌یک از مسیرها در سطح اطمینان ۹۹ درصد رد نشده‌اند و تمامی آن‌ها از نظر آماری مورد تأیید قرار گرفته‌اند. در این میان، در میان مؤلفه‌های بررسی شده، «مشارکت و گفت‌وگو» با ضریب مسیر ۰,۵۵۸ بیشترین تأثیر را بر شکل‌گیری شهر فراگیر دارد. این ارزش بالا نشان می‌دهد که فرایندهای مشارکتی نه صرفاً به‌عنوان یک ابزار مدیریتی، بلکه به‌عنوان سازوکار تولید سرمایه اجتماعی و ارتقای اعتماد نهادی عمل می‌کنند. هنگامی که شهروندان در تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری شهری مشارکت فعال دارند، امکان بازنمایی نیازهای گروه‌های مختلف فراهم می‌شود؛ بدین ترتیب، سیاست‌ها کمتر دچار سوگیری گروهی شده و سطح شمول‌پذیری^۱ افزایش می‌یابد. علاوه بر این، گفت‌وگوی

^۱ Inclusiveness

متغیر «شفافیت و پاسخگویی» با ضریب مسیر ۰/۰۵۷ و آماره t برابر با ۲/۱۱۸، گرچه دارای پایین ترین میزان اثر مستقیم در میان سایر ابعاد است، اما از نظر آماری همچنان رابطه ای معنادار با شهر فراگیر دارد. این یافته حاکی از آن است که در دسترس بودن اطلاعات و پاسخگویی نهادهای مسئول، اگرچه به تنهایی اثر زیادی ندارد، اما در ترکیب با سایر مؤلفه های حکمرانی مشارکتی می تواند نقش مهمی ایفا کند؛ بنابراین، نتایج مدل نشان می دهد که تقویت ابعاد مختلف حکمرانی مشارکتی، به ویژه مشارکت و گفت و گو، عدالت و قانونمندی، می تواند به شکل مؤثری در تحقق شهر فراگیر در شهر زنجان داشته باشد.

زیرا مشارکت در بستری ناعادلانه نمی تواند منجر به شمول واقعی شود. متغیر «قانونمندی» نیز با ضریب مسیر ۰/۲۶۵ و آماره t برابر ۲/۶۹۴، نشان دهنده تأثیر مثبت و معنادار این بعد از حکمرانی مشارکتی بر فراگیری شهر است. این یافته نشان می دهد که وجود رویه ها و قوانین شفاف، پایدار و قابل پیش بینی نقش مهمی در ارتقای شمولیت اجتماعی در سطح شهری دارد. همچنین بعد «کارایی و اثربخشی» نیز با ضریب مسیر ۰/۱۶۷ و آماره t برابر با ۲/۴۸۵، گرچه تأثیر کمتری نسبت به سایر ابعاد دارد، اما همچنان رابطه ای مثبت و معنادار با تحقق شهر فراگیر دارد. این بدان معناست که عملکرد بهینه نهادهای مدیریت شهری می تواند زمینه ساز گسترش عدالت فضایی و دسترسی برابر به خدمات شهری باشد. در نهایت،

جدول ۶: ضرایب محاسبه شده شاخص های متغیرهای حکمرانی مشارکتی و شهر فراگیر

اثر مستقیم			مسیر مستقیم		
رد تأیید در سطح	سطح معناداری P-value	آماره t T-value	ضریب مسیر β	متغیر وابسته	متغیر مستقل
۰/۰۱				شهر فراگیر	شفافیت و پاسخگویی
تأیید	۰/۰۰۰	۲/۱۱۸	۰/۰۵۷		مشارکت و گفت و گو
تأیید	۰/۰۰۰	۲/۲۰۴	۰/۵۵۸		قانونمندی
تأیید	۰/۰۰۰	۲/۶۹۴	۰/۲۶۵		عدالت
تأیید	۰/۰۲۷	۲/۹۷۸	۰/۴۸۶		کارایی و اثربخشی
تأیید	۰/۰۰۰	۲/۴۸۵	۰/۱۶۷		

از مقدار مطلوب است، اما در چارچوب نرم افزار PLS قابل قبول تلقی شده است. دو شاخص فاصله اقلیدسی (d_uls = 0.932) و (d_g = 0.910) نیز هر دو کمتر از ۰,۹۵ بوده و تأیید کننده برازش مناسب مدل اند. مقدار کای اسکوتر (۹۲,۲۰۸) از حد مرجع بالاتر است و در این تحلیل نشانه ای مثبت در نظر گرفته شده است. همچنین شاخص برازش هنجار شده (NFI = 0.914) از آستانه ۰,۹۰ فراتر رفته که نشانه ای برازش قوی مدل است. در مجموع، کلیه شاخص ها تأیید کننده نیکویی برازش مدل هستند.

مقدار ضریب تعیین (R^2) متغیر شهر فراگیر برابر با ۰/۹۷۹ نشان می دهد که ۹۷,۹ درصد از واریانس متغیر شهر فراگیر توسط متغیرهای مستقل مدل (شفافیت و پاسخگویی، مشارکت و گفت و گو، قانونمندی، عدالت، کارایی و اثربخشی) تبیین می شود. این مقدار بالا دلالت بر قدرت تبیین بسیار مناسب مدل مفهومی پژوهش دارد (شکل ۱) و بر اساس جدول شماره ۷، نتایج شاخص های نیکویی برازش مدل نشان می دهند که مدل ساختاری از برازش مناسبی برخوردار است. شاخص SRMR برابر با ۰/۱۳۱ است که اگرچه اندکی بالاتر

جدول ۷. نیکویی برازش مدل

نتیجه	مقدار قابل تایید	مدل تخمینی	مدل استاندارد	نوع شاخص	
				SRMR	ریشه‌ی میانگین استاندارد شده مجذور باقیمانده
تایید نیکویی برازش	مقادیر نزدیک به صفر	۰/۱۳۱	۰/۱۳۱	d_ULS	مربع فاصله اقلیدسی
تایید نیکویی برازش	کمتر از ۰,۹۵	۰/۹۳۲	۰/۹۳۲	d_G	فاصله هندسی
تایید نیکویی برازش	کمتر از ۰,۹۵	۰/۹۱۰	۰/۹۱۰	Chi-Square	کای اسکوئر
تایید نیکویی برازش	بیش از ۵۰	۹۲/۲۰۸	۹۲/۲۰۸	NFI	شاخص برازش هنجار شده
تایید نیکویی برازش	بیش تر از ۰/۹	۰/۹۱۴	۰/۹۱۴		

۴. بحث و نتیجه‌گیری

قانون (۰/۷۵) نیز تأیید شدند. همچنین در بعد «کارایی و اثربخشی»، مؤلفه‌هایی مانند «نهادینه سازی مشارکت» (۰/۸۱) و «تقویت اعتماد عمومی» (۰/۸۱) به‌عنوان عوامل کلیدی شناسایی شدند. این نتایج نشان می‌دهد که حکمرانی مشارکتی می‌تواند به‌طور مستقیم و معنادار در تحقق مؤلفه‌های شهر فراگیر — شامل شمول اجتماعی، اقتصادی و فضایی اثرگذار باشد. پیاده‌سازی چنین الگویی با تأکید بر شفافیت، گفت‌وگو، عدالت و پاسخگویی، نه تنها به ارتقاء عدالت فضایی و کیفیت زندگی شهری منجر می‌شود، بلکه با تقویت سرمایه اجتماعی و حس تعلق شهروندان، مسیر دستیابی به توسعه پایدار شهری در شهر زنجان را نیز هموار می‌سازد.

بنابراین یافته‌های این پژوهش بر اهمیت حیاتی حکمرانی مشارکتی در تحقق اصول شهر فراگیر تأکید دارند. بر اساس نتایج حاصل از روش دلفی فازی و تحلیل مسیر، مشخص شد که مؤلفه‌هایی نظیر شفافیت و پاسخگویی، مشارکت و گفت‌وگو، قانونمندی، عدالت و کارایی و اثربخشی از مهم‌ترین ارکان حکمرانی مشارکتی هستند که می‌توانند زمینه تحقق ابعاد مختلف شمول اجتماعی، اقتصادی و فضایی در شهر زنجان را فراهم سازند. در بخش شفافیت، مؤلفه‌هایی چون «وضوح اطلاعات مربوط به فرآیندهای تصمیم‌گیری» و «وجود مکانیزم‌های بازخورد و ارزیابی نتایج مشارکت» بیشترین وزن فازی را کسب کردند؛ این یافته با نتایج پژوهش‌های (Bovens (2007) و (Bester (2016) همخوانی دارد که شفافیت را شرط ضروری پاسخگویی نهادهای شهری می‌دانند. نبود اطلاعات شفاف، مانعی جدی

پژوهش حاضر با هدف تبیین نقش حکمرانی مشارکتی در تحقق اصول شهر فراگیر، به شناسایی و ارزیابی مؤلفه‌های کلیدی این نوع حکمرانی در بستر شهر زنجان پرداخت. بر اساس نتایج به‌دست آمده از دو مرحله دلفی فازی، از مجموع ۸۷ زیرمؤلفه بررسی شده، ۴۲ زیرمؤلفه دارای ارزش فازی بیش از ۰,۷ بودند و به‌عنوان عوامل نهایی مؤثر بر تحقق اصول شهر فراگیر مورد تأیید قرار گرفتند. همچنین نتایج مدل سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار Smart PLS نیز نشان داد که مسیرهای ارتباطی میان مؤلفه‌های حکمرانی مشارکتی و ابعاد شهر فراگیر معنادار و قوی هستند. در میان مؤلفه‌های حکمرانی مشارکتی، بعد «مشارکت و گفت‌وگو» بالاترین سطح تأثیرگذاری را با ضرایب بالاتر از ۰,۸۵ در بیشتر زیرمؤلفه‌ها نشان داد. برای مثال، زیرمؤلفه‌هایی همچون «مشارکت فعال شهروندان در سیاست‌گذاری شهری» (۰/۹۱)، «تصمیم‌گیری اجماع‌محور» (۰/۹۰) و «بهره‌گیری از پلتفرم‌های دیجیتال» (۰/۸۹) از بالاترین ارزیابی‌ها برخوردار بودند. همچنین در بعد «شفافیت و پاسخگویی»، زیرمؤلفه «وضوح اطلاعات تصمیم‌گیری شهری» با میانگین فازی ۰,۸۳ و «مکانیزم‌های بازخورد» با میانگین ۰/۷۸ تأثیر قابل توجهی داشتند.

در مؤلفه «عدالت»، دسترسی برابر به تصمیم‌سازی برای همه گروه‌ها (۰,۹۰) و «توزیع عادلانه منابع و خدمات» (۰/۸۶) جزو برترین مؤلفه‌های تأثیرگذار بودند. در بعد «قانونمندی»، مؤلفه‌هایی نظیر «وجود آیین‌نامه رسمی برای مشارکت شهروندان» (۰/۷۸) و «پیش‌بینی مشارکت گروه‌های خاص در

« کاهش هزینه ها از طریق همکاری میان بخش های دولتی، خصوصی و مدنی» نشان داد که مشارکت مؤثر می تواند منجر به بهبود عملکرد نهادی، کاهش دوباره کاری ها و افزایش بهره‌وری در نظام بر نامرئیزی شهری شود (Gaventa, 2004; Fung, 2006; OECD, 2017)؛ بنابراین، یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهند که حکمرانی مشارکتی نه فقط به‌عنوان یک رویکرد نظری، بلکه به‌عنوان ابزاری عملی برای نیل به عدالت فضایی و تحقق اصول شهر فراگیر قابل اتکا است. به‌ویژه در شهرهایی مانند زنجان که با چالش‌های نابرابری فضایی، مشارکت ناکارآمد و ساختارهای سنتی برنامرئیزی مواجه‌اند، استقرار الگوی حکمرانی مشارکتی می‌تواند به بازتعریف مناسبات قدرت، ارتقای سرمایه اجتماعی و دستیابی به توسعه پایدار شهری منجر شود. این یافته‌ها با تجربه‌های جهانی همچون بودجه‌ریزی مشارکتی در پورتو آلگره برزیل (Cabannes, 2004) یا سیاست‌های مشارکتی شهرهای شمال اروپا نیز همخوانی دارد.

راهکارهای اجرایی و قابل‌پیاده‌سازی برای تقویت حکمرانی مشارکتی در شهر زنجان اضافه شده است. این راهکارها براساس مؤلفه‌های کلیدی تدوین گردیده‌اند و ناظر بر شرایط نهادی، مدیریتی و اجتماعی شهر زنجان هستند. اهم راهکارهای عملیاتی بدین شرح هستند: ۱- تشکیل شوراهای محله‌محور با اختیارات مشخص برای تصمیم‌گیری در امور خدماتی و نظارتی ۲- راه‌اندازی سامانه شفافیت و گفت‌وگو شامل نظرسنجی آنلاین، امکان پیشنهاددهی و ثبت مطالبات شهروندی. ۳- تقویت ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه‌های اجتماعی، محیط‌زیست و شهری.

در مسیر اعتمادسازی و مشارکت مؤثر شهروندان در فرآیندهای حکمرانی شهری به شمار می‌رود. در حوزه مشارکت و گفت‌وگو نیز نقش تعیین‌کننده عواملی مانند «استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال»، «مشارکت فعال اقشار آسیب‌پذیر» و «ایجاد ساختارهای بین‌بخشی» برجسته شد. این نتایج همسو با مطالعات (Arnstein (1969)، Fung (2006) و Fung & Wright (2003) است که بر لزوم مشارکت ساختاریافته، به‌ویژه برای گروه‌های به‌حاشیه‌رانده شده تأکید دارند. همچنین، بهره‌گیری از ابزارهایی چون بودجه‌ریزی مشارکتی و شوراهای محلی، به‌عنوان سازوکارهایی مؤثر برای دموکراتیزه کردن فرآیند تصمیم‌گیری شناسایی شده است که می‌تواند منجر به توزیع عادلانه‌تر منابع شهری شود (Cheema, 2020; Healey, 2020). در مؤلفه قانونمندی، تأیید زیرمؤلفه‌هایی مانند «وجود آیین‌نامه‌های رسمی برای مشارکت» و «الزامات قانونی برای برگزاری جلسات عمومی» نشان می‌دهد که تثبیت سازوکارهای قانونی یکی از مهم‌ترین پیش‌شرط‌های نهادی برای تحقق حکمرانی مشارکتی است (OECD, 2017; Bryson et al, 2013). در مؤلفه عدالت، بالاترین میزان تأیید به «توزیع عادلانه خدمات و منابع» و «شنیده شدن صدای اقلیت‌ها» تعلق گرفت. این مسئله بیانگر آن است که مشارکت باید نه تنها نمادین، بلکه اثرگذار باشد و به تصمیم‌گیری واقعی برای همه گروه‌های اجتماعی منجر شود. این دیدگاه با مطالعات (Young (2000) و Sen (2008) همخوانی دارد که بر عدالت مشارکتی و نمایندگی واقعی ذی‌نفعان تأکید دارند. همچنین، مؤلفه کارایی و اثربخشی با تأکید بر «نهادینه سازی مشارکت»، «تقویت اعتماد عمومی» و

References

Abtahi, S. H., & Shiani, M. (2020). Identifying barriers to citizen participation in urban management of Tehran: A qualitative content analysis. *Local Development (Rural-Urban)*, 12(2), 643–655. <https://doi.org/10.22059/jrd.2021.319833.668632> [In Persian]

Ahadnejad Reveshty, M., Teymouri A, Vaez livari, M., & Tahmasebi Moghaddam, H. (2021). An analysis of spatial inequalities in housing quality in the middle texture neighborhoods of Zanjan city. *Applied Researches in Geographical Sciences*, 21(63), 39–58. <https://doi.org/10.61186/jgs.24.74.6> [In Persian]

- Ahdenjad Reveshty, M., Teymouri, A., Vaez Livari, M., & Tahmasebi Moghaddam, H. (2021). An analysis of spatial inequalities of housing quality in the middle texture neighborhoods of Zanjan city. *Quarterly Journal of Applied Geographical Sciences*, 21(63), 39-58. <https://doi.org/10.61186/jgs.24.74.6> (In Persian)
- Akhavan Nielchi, N., Eyvazi, M. R., & Naderi, M. (2024). Identification and analysis of key drivers influencing the future of participatory governance in Iran and the upcoming scenarios. *Contemporary Political Studies*, 15(3), 1-29. <https://doi.org/10.30465/cps.2023.44208.3145> [In Persian]
- Albuquerque, C. M. P. (2017). Cities Really Smart and Inclusive: Possibilities and Limits for Social Inclusion and Participation. In *Handbook of Research on Entrepreneurial Development and Innovation Within Smart Cities* (pp. 229-247). IGI Global Scientific Publishing.
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of public administration research and theory*, 18(4), 543-571. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>
- Arnstein, S. R. (2019). A ladder of citizen participation. *Journal of the American planning association*, 85(1), 24-34. <https://doi.org/10.1080/01944363.2018.1559388>
- Asadi, A., & Ahadnejad Reveshty, M. (2025). Identifying the influencing components in realizing an inclusive city: A case study of Tabriz metropolis. *Urban Ecology Research*, 16(1), 37-54. <https://doi.org/10.30473/grup.2024.68584.2799> [In Persian]
- Attia, S., Shafik, Z., & Ibrahim, A. (2019). *New Cities and Community Extensions in Egypt and the Middle East* (pp. 1-18). Cham, Switzerland: Springer.
- Bester, A. (2016). Capacity development. Report prepared for the United Nations Department of Economic and Social Affairs. <https://doi.org/10.1080/01944363.2018.1559388>
- Bochani, M. H., & Samadi Foroushani, M. (2025). Analyzing participatory governance system in urban planning and budgeting: Evidence from the Council Law in Iran. *Urban Economics and Planning*, 6(2), 154-171. <https://doi.org/10.22034/uep.2025.51114.3.1610> [In Persian]
- Bovens, M. (2007). Analysing and assessing accountability: A conceptual framework 1. *European law journal*, 13(4), 447-468. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0386.2007.00378.x>
- Brajaktari, E. (2016). Citizen engagement in public service delivery. The critical role of public officials, UNDP Global Centre for Public Service Excellence, United Nation, 1-20.
- Bryson, J. M., Quick, K. S., Slotterback, C. S., & Crosby, B. C. (2013). Designing public participation processes. *Public administration review*, 73(1), 23-34. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2012.02678.x>
- Cabannes, Y. (2004). Participatory budgeting: a significant contribution to participatory democracy. *Environment and Urbanization*, 16(1), 27-46. <https://doi.org/10.1177/095624780401600104>
- Carnemolla, P., Robinson, S., & Lay, K. (2021). Towards inclusive cities and social sustainability: A scoping review of initiatives to support the inclusion of people with intellectual disability in civic and social activities. *City, Culture and Society*, 25, 100398. <https://doi.org/10.1016/j.ccs.2021.100398>
- Charehjo, F., Ahmadi, A and Javan, F. (2020). An analysis and Evaluation of Urban Well Governing and Quality of Life (The Case of Sanandaj Neighborhoods'). *Geography and Regional Planning*, 10(1), 171-184. [20.1001.1.22286462.1399.10.38.43.8](https://doi.org/10.1001.1.22286462.1399.10.38.43.8)(In Persian)
- Cheema, S. (2020). Governance for urban services: towards political and social

- inclusion in cities. In *Governance for Urban Services: Access, Participation, Accountability, and Transparency* (pp. 1-30). Singapore: Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-2973-3_1
- Cornwall, A., & Coelho, S. (2007). Spaces for change: The politics of participation in new democratic arenas: 15-70.
- Elias, P. (2020). Inclusive city, perspectives, challenges, and pathways. In *Sustainable cities and communities* (pp. 290-300). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-95717-3_32
- Fischer, F. (2012). "Participatory Governance: From Theory to Practice". In: *The Oxford Handbook of Governance*, ed. D. Levi-Faur, Oxford: Oxford University Press, pp. 457-471. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199560530.013.0032>
- Fitzgibbons, J. (2019). Building inclusive resilience: exploring justice and social equity in urban resilience planning (Doctoral dissertation, University of Waterloo).
- Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review*, 66(s1), 66-75. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x>
- Fung, A., & Wright, E. O. (2003). Countervailing Power in Empowered Participatory. *Deepening democracy: Institutional innovations in empowered participatory governance*, 4, 259.
- Gaventa, J. (2004). Towards participatory governance: assessing the transformative possibilities. *Participation: From tyranny to transformation*, 25-41. <http://hdl.handle.net/1828/6433>
- Ghademarzi, H, Ahmadi, H, Ahmadi, A and Javan, F. (2018). An analysis on the effect of good governance in improving the quality of rural life (case study: Dehghan city). *Geography*, 16(58), 157-190. (In Persian)
- Ghodsi, S. J., Sharifzadeh, E., & Ahadnezhad Roshti, M. (2021). Evaluation of urban green space with emphasis on equitable distribution across urban areas (Case study: Zanjan city). *Sustainable Development of the Geographical Environment*, 3(4), 1-15. <https://doi.org/10.52547/SDGE.3.4.1> [In Persian]
- Gibelman, M. (2000). Affirmative Action at the Crossroads: A Social Justice Perspectives. *J. Soc. & Soc. Welfare*, 27, 153. <https://doi.org/10.15453/0191-5096.2632>
- Healey, P. (2020). Collaborative planning: Shaping places in fragmented societies. Bloomsbury Publishing.
- Kalantari, M., Tahmasebi Moghaddam, H., & Akbari Monfared, B. (2023). Analysis of land use distribution based on spatial justice and inclusive urban pattern (Case study: Zanjan city). *Applied Geographical Sciences Research*, 24(74), 114-132. <http://dx.doi.org/10.61186/jgs.24.74.6> (In Persian)
- Khoshhal, F. (2025). Designing and explaining a comprehensive participatory governance model. In *Proceedings of the 4th International and 7th National Conference on Management, Psychology, and Behavioral Sciences* (pp. 166-174). [In Persian]
- Kundu, D., Sietchiping, R., & Kinyanjui, M. (2020). Developing national urban policies. New York, NY, USA: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-981-15-3738-7>
- Lee, N. (2019). Inclusive growth in cities: A sympathetic critique. *Regional Studies*, 53(3), 424-434. <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1476753>
- Lefebvre, H. (2003). *The urban revolution*. U of Minnesota Press.
- Lemaire, X., & Kerr, D. (2017). Inclusive urban planning—promoting equality and inclusivity in urban planning practices.
- Liang, D., De Jong, M., Schraven, D., & Wang, L. (2022). Mapping key features

- and dimensions of the inclusive city: A systematic bibliometric analysis and literature study. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 29(1), 60-79. <https://doi.org/10.1080/13504509.2021.1911873>
- Lindfield, M., & Singru, R. N. (2017). Enabling inclusive cities: Tool kit for inclusive urban development. Asian Development Bank. <https://dx.doi.org/10.22617/TIM157428>
- Lotfi, S., Esmaili, T., & Ahmadi Fouladi, M. (2024). Investigating the factors affecting the realization of the inclusive city in Sari city. *Journal of Sustainable City*, 7(3), 99-116. <https://doi.org/10.22034/jsc.2025.469043.1791> (In Persian)
- Lund, D. H. (2018). Co-creation in urban governance: From inclusion to innovation. *Scandinavian Journal of Public Administration*, 22(2), 3-17. <https://doi.org/10.58235/sjpa.v22i2.11422>
- Marlier, E., & Atkinson, A. B. (2010). Analyzing and measuring social inclusion in a global context. *Journal of Policy analysis and Management*, 29, 285-304.
- Meerow, S., Pajouhesh, P., & Miller, T. R. (2019). Social equity in urban resilience planning. *Local Environment*, 24(9), 793-808. <https://doi.org/10.1080/13549839.2019.1645103>
- Murray, J., Tshabangu, B., & Erlank, N. (2010). Enhancing participatory governance and fostering active citizenship: An overview of local and international best practices. *Politikon*, 37(1), 45-66. <https://doi.org/10.1080/02589346.2010.492149>
- Narain, S. (2015). Trade finance for sustainable development in Asia and the Pacific.
- OECD (2015), Stakeholder Engagement for Inclusive Water Governance, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris.
- <http://dx.doi.org/10.1787/9789264231122-en>
- OECD (2016), The Governance of Inclusive Growth, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264257993-en>
- Oecd (2025), Government at a Glance 2025, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/0efcd0bcd-en>.
- Pineda, V. S. (2020). Building the Inclusive City: Governance, access, and the urban transformation of Dubai (p. 169). Springer Nature. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-32988-4>
- Pontrandolfi, P., & Scorza, F. (2016, July). Sustainable urban regeneration policy making: inclusive participation practice. In International Conference on Computational Science and Its Applications (pp. 552-560). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-42111-7_44
- Prigozhin, A. I. I. (1991). Game Methods of Collective Decision Making in Management Consulting. *Soviet Education*, 33(12), 25-45. <https://doi.org/10.2753/RES1060-9393331225>
- Raco, M., & Freire-Trigo, S. (2019). Urban governance: Re-thinking top-down and bottom-up power relations in the wake of neo-liberalization. *Handbook of urban geography*, 383-396. <https://doi.org/10.4337/9781785364600.0038>
- Rahimzad Madani, K., Rafieian, M., & Dadashpour, H. (2021). Spatial analysis of vulnerable groups' accessibility to public services with an inclusive city approach (Case study: Tehran metropolis). *Geographical Journal of Urban Planning Research*, 9(1), 93-117. <https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2020.308331.1350> (In Persian)
- Rahimzadeh Madani, K., Rafieian, M., & Dadashpour, H. (2021). Spatial analysis of accessibility for vulnerable groups to public services with an inclusive city approach: Case study of Tehran

- metropolis. *Urban Geography Planning Studies*, 9(1), 93–117.
<https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2020.308331.1350> [In Persian]
- Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding Governance: Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability*. Buckingham: Open University Press.
- Sen, A. (2008). The idea of justice. *Journal of human development*, 9(3), 331-342.
<https://doi.org/10.1080/14649880802236540>
- Serageldin, M. (2016). Inclusive cities and access to land, housing, and services in developing countries.
<https://doi.org/10.1596/24036>
- Soja, E. W. (2010). *Seeking Spatial Justice*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- UNDP. (1997). *Governance for sustainable human development*. UNDP.
- Unesco. (2013). *Global Citizenship Education: Preparing Learners for the Challenge of the 21st Century*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO).
- UN-Habitat (2016). *New Urban Agenda (Quito Declaration)*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme.
- UN-Habitat (2016). *Urban Governance Index: A Tool to Assess Institutional Capacity for Participation*.
- UN-Habitat. (2016). *World Cities Report 2016: Urbanization and Development – Emerging Futures*. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme.
- United Nations. (1996). *Report of the World Summit for Social Development, Copenhagen, 6-12 March 1995*. New York: United Nations.
- World Bank. (2015). *World Inclusive Cities Approach Paper*.
- Young, I. M. (2002). *Inclusion and democracy*. OUP Oxford.